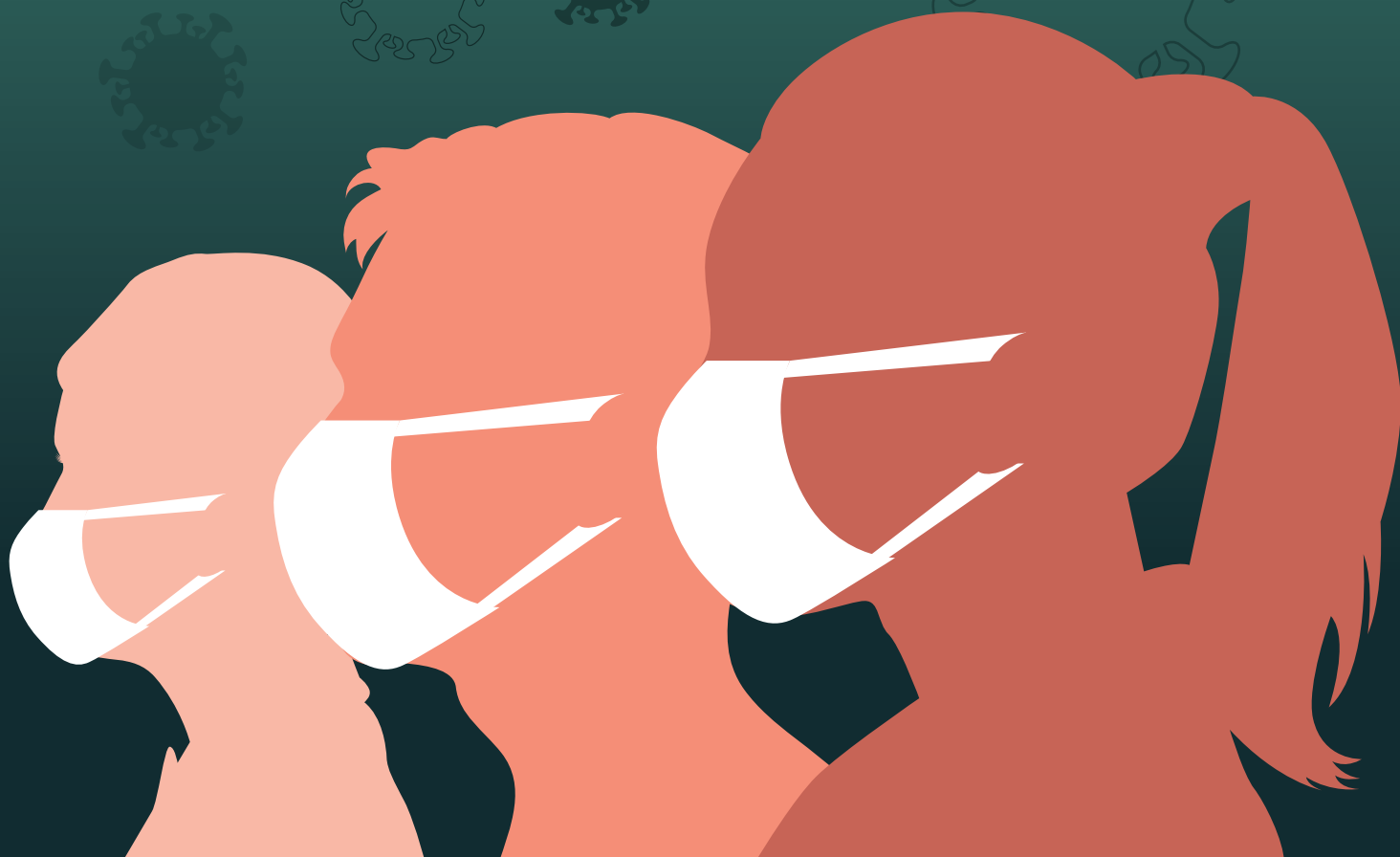

ВЛИЈАНИЕТО НА КОВИД-19 ВРЗ ЖЕНИТЕ И МАЖИТЕ

во Северна Македонија

ЈУНИ 2020

ВЛИЈАНИЕТО НА КОВИД-19 ВРЗ ЖЕНИТЕ И МАЖИТЕ ВО СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

UN Women

Јуни 2020

СОДРЖИНА

СОДРЖИНА	4
ЛИСТА НА КРАТЕНКИ	6
ЛИСТА НА ГРАФИКОНИ	7
ЛИСТА НА ТАБЕЛИ	8
1. ВОВЕД	9
2. МЕТОДОЛОГИЈА	11
3. РОДОВАТА ПЕРСПЕКТИВА ВО КРИЗНИТЕ МЕРКИ ЗА СПРАВУВАЊЕ СО КОВИД-19	13
3.1. Контекст	14
3.2. Социо-економска состојба	15
3.3. Мерки преземени од Владата за справување со кризата предизвикана од КОВИД-19	16
4. ВЛИЈАНИЕТО НА КОВИД-19 НА ЖЕНИТЕ И МАЖИТЕ ВО ЗЕМЈАТА: АНАЛИЗА И НАОДИ ОД КВАНТИТАТИВНО ИСТРАЖУВАЊЕ НА НАЦИОНАЛЕН РЕПРЕЗЕНТАТИВЕН ПРИМЕРОК	19
4.1 Главни извори на информирање за КОВИД-19	20
4.2. Економската сигурност, вработувањето и егзистенцијата	21
Пазар на труд и економски статус пред КОВИД-19	21
Промена во работните часови и користење на кризни мерки за вработени лица	23
Наложено отсуство од работа со ширењето на КОВИД-19	24
Промена на локацијата на работното место	25
Влијанието на заработувачката и бизнисите на вработените лица	23
Непарична и парична помош од Владата, општините или граѓански и други непрофитни организации	26
Влијание на личните ресурси и извори на приходи	27
Влијание на финансиската состојба на жените и мажите	29

4.3. Распределба на домашните обврски и активности за грижа во време на КОВИД-19	31
Распределба на часови поминати во извршување на домашна неплатена работа и грижа за децата и други лица	31
Родови улоги и одговорности во домаќинството	33
4.4 Пристап до основни услуги и безбедност во време на КОВИД-19	35
Здравствено осигурување	35
Здравствени состојби и други значајни животни промени	35
Пристап до основни услуги	36
Дискриминација	38
Насилство врз жени и деца и семејно насилство	38
4.5. Пристап до здравствени услуги за сексуално и репродуктивно здравје на жените	39
<hr/>	
5. ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ	40
Препораки	43
<hr/>	
ПРИЛОГ 1.	
Демографски карактеристики на примерокот	46
<hr/>	
ПРИЛОГ 2.	
Анкетен прашалник	47
<hr/>	

ЛИСТА НА КРАТЕНКИ

ДИТ	Државен инспекторат за труд
ДЗС	Државен завод за статистика
САТИ	Компјутерски асистирани телефонски интервјуа
КОВИД-19	Коронавирус
МВР	Министерство за внатрешни работи
МТСП	Министерство за труд и социјална политика
СЗО	Светска здравствена организација
UNFPA	Фондот за население на ОН
UN Women	Тело на Обединети нации за родова еднаквост и зајакнување на жените

ЛИСТА НА ГРАФИКОНИ

Графикон	Наслов	
1	Квалитет на информации во врска со КОВИД-19, според пол	21
2	Статус на пазар на труд, според пол	22
3	Економски статус, според пол	23
4	Промена на бројот на работни часови со почетокот на пандемијата, според пол	24
5	Наложено отсуство од работа со ширењето на пандемијата, според пол	24
6	Промена на локацијата на работното место за време на КОВИД-19, според пол	25
7	Влијание на пандемијата врз бизнисите, според пол	26
8	Сооднос на испитаници со намалени приходи од заработувачка, според пол (n=204)	28
9	Пораст на времето поминато во неплатена домашна работа и активности за грижа во време на КОВИД-19, според пол	31
10	Време поминато во извршување на неплатени домашни активности, според пол	32
11	Време поминато во извршување на неплатени активности за грижа за деца и други лица, според пол	32
12	Родови разлики во порастот на активностите за грижа и домашна работа	33
13	Промени кај улогите и одговорностите во домаќинството со ширењето на КОВИД-19 (ЖЕНИ)	34
14	Промени кај улогите и одговорностите во домаќинството со ширењето на КОВИД-19 (МАЖИ)	34
15	Тешкотии во пристап до храна и основни услуги со ширењето на КОВИД-19, според пол	37

ЛИСТА НА ТАБЕЛИ

Табела	Наслов	
1	Главни извори на информации за КОВИД-19, според пол	20
2	Работен статус пред КОВИД-19, според пол	23
3	На кој начин се засегнати личните ресурси и извори на приходи на жените како резултат на КОВИД-19	27
4	На кој начин се засегнати личните ресурси и извори на приходи на мажите како резултат на КОВИД-19	28
5	Влијанието на рестриктивните мерки поврзани со КОВИД-19 на финансиската состојба на жените и мажите	29
6	Искуства и состојби кои влијаат на жените и мажите со почетокот на пандемијата	35
7	Пристап до гинеколошки услуги, пренатална и постнатална грижа	39
8	Пристап до услуги за сексуално и репродуктивно здравје (контрацепција, советување и др.)	39

ВОВЕД

1. ВОВЕД

Почетокот на пандемијата предизвикана од КО-ВИД-19 на светско ниво предизвика здравствена криза која прерасна во социо-економска и хуманитарна криза со силни негативни импликации врз родовата еднаквост и дополнително продлабочување на постојните нееднаквости. Заради брзото ширење на вирусот многу земји беа принудени да воведат целосни или делумни ограничувања во движењето на луѓето, карантин, изолација, затворање на училиштата и градинките и други јавни установи со цел локализирање на заразата и што е можно поголема одржливост на здравствениот, економскиот и социјалниот систем во услови на пандемија.

Секторите кои беа негативно погодени со кризата (пр. производство, туризам, угостителство), како и есенцијалните дејности во време на пандемија (здравство, грижа и нега, производство и продажба на прехранбени продукти, аптеки продавници и супермаркети, финансиско-услужни дејности, одржување на хигиена и др.) се всушност дејности во кои доминантно се вработени жени. Дополнително, затворањето на градинките и училиштата доведе до значаен пораст на времето поминато во грижа и домашни обврски кои и пред кризата доминантно ги извршуваа жените. Сето тоа влијаеше на зголемување на обемот на неплатена работа која жените ја извршуваат во текот на пандемијата, додека истовремено се посветени на извршување на работните обврски и задачи. Оттука, ефектот на кризата имаше силно влијание на сигурноста, социо-економската и здравствената положба на жените, особено на најранливите, како што се жените со низок социо-економски статус, жените со попреченост, жените во подоцнежна возраст, вдови-

ци, самохрани мајки, жртви на насилство, како и други ранливи групи на жени.

Со цел да се придонесе во идентификувањето на посебните потреби и ефекти од кризата кај жените и мажите, Телото на ОН за родова еднаквост и зајакнување на жените (UN Women) иницираше спроведување на интервентна родова анализа. Оваа анализа обезбедува иницијални наоди од терен за различните ефекти на кризата врз жените и мажите, како и стратегиите на справување со кризата, со посебен фокус на социо-економското влијание, неплатената работа во домот и грижата, влијанието на родовите улоги и стереотипи, семејното насилство и пристапот до основните јавни услуги. Исто така, анализата дава преглед на пред-кризната состојба и промените со почетокот на пандемијата, обезбедува важни наоди и препораки за вклучување на родовата перспектива во креирањето на родово одговорни политики и мерки во кризниот и пост-кризниот период.

Оваа анализа дава увид во состојбите на терен во одреден временски период во земјата, односно периодот помеѓу почетокот на пандемијата со КОВИД-19 и спроведувањето на теренското истражување (8 – 20 мај). Брзото менување на контекстот со понатамошниот развој на кризата и воведувањето на нови кризни мерки може да даде дополнителен увид за влијанието на пандемијата врз жените и мажите, особено на најранливите жени во земјата (жените со низок социо-економски статус, жените со попреченост, жените во подоцнежна возраст, вдовици, самохрани мајки, жртви на насилство, како и други ранливи групи на жени.

2.

МЕТОДОЛОГИЈА

2. МЕТОДОЛОГИЈА

Истражувањето е реализирано во периодот мај-јуни 2020 година и се базира на квантитативен пристап, кој вклучува прибирање и анализа на примарни квантитативни податоци од терен. Истражувањето дополнително комбинира анализа на примарни и секундарни податоци поврзани со кризниот контекст на земјата, пред-кризните состојби во поглед на родовата еднаквост, како и родова анализа на кризните мерки и политики воведени во земјата од почетокот на пандемијата.

Теренското истражување се спроведе на база на развиен инструмент (прашалник, Прилог 2) од страна на UN Women (во рамки на глобалната програма *Making Every Woman and Girl Count*), дополнително адаптиран на потребите и специфичностите на националниот контекст. Собирањето на податоците се одвиваше во периодот од 8 – 20 мај, 2020 година, преку компјутерски асистирани интервјуа (CATI). Интервјуата се спроведувани на фиксен и мобилен телефон во процентуален сооднос 70/30. Истражувањето е направено на примерок (n) од 1500 испитаници на возраст од 18+ години, граѓанки и граѓани на Северна Македонија. Примерокот е репрезентативен на национално ниво по возраст, пол, етничка припадност, статистички региони и место на живеење (урбани и рурални средини). Секој од осумте статистички региони во Северна Македонија е стратифициран според тип на населено место (урбана и рурална средина). Бројот на интервјуата во секој од 16те стратуми (региони и урбана/рурална средина) се пропорционални на големината на проценетата популација на стратумите. Резултатите се подложни на статистичка грешка од 2,5 проценти со прифатливо ниво на доверба од 95 проценти.

Од репрезентативниот примерок на 1500 (n=1500) анкетирани испитаници на возраст 18+ години, 50,3 проценти од испитаниците се жени,

49,7 проценти се мажи. Во урбана средина живеат 60 проценти од испитаниците, наспроти 40 проценти испитаници од рурална средина. Кај жените 62 проценти живеат во урбана средина, наспроти 58 проценти кај мажите. Примерокот е репрезентативен по однос на регионална застапеност, па така најголемиот процент (29 проценти) на испитаници се од Скопски регион, 30 проценти од мажите и 28 проценти од жените во примерокот. Во поглед на етничката припадност, 64 проценти од испитаниците се изјасниле како Македонци, 25 проценти како Албанци и 11 проценти од примерокот се изјасниле како припадници на други етнички заедници (Роми, Турци, Срби, Бошњаци и др.). Кај жените, 68,2 проценти се изјасниле како Македонки, 20,4 проценти како Албанки и 11,4 проценти како припаднички на други етнички заедници. Кај мажите пак, 59,7 проценти се изјасниле како Македонци, 29,7 проценти како Албанци и 10,6 проценти како припадници на други етнички заедници. Според дистрибуцијата по возрастни групи, 29 проценти од жените и 39 проценти од мажите се во возрастната група 18-34 години, 21 процент кај жените и 19 проценти кај мажите се во возрастната група 35-44 години, 19 проценти од жените и 15 проценти кај мажите се во возрастната група 45-54 години, 15 проценти од жените и 14 проценти кај мажите се во возрастната група 55-64 години и 16 проценти од жените и 12 проценти од мажите се во возрастната група 65+ години. Според брачниот статус на испитаниците, 65 проценти кај жените и 59 проценти кај мажите се во брак/партнерска заедница, 21 процент кај жените и 36 проценти кај мажите не се во брак или партнерска заедница, додека 14 проценти од жените и 5 проценти од мажите се вдовица/вдовец или разведени. Повеќе детали за демографските карактеристики на примерокот се содржани во Прилог 1.

3.

РОДОВАТА ПЕРСПЕКТИВА ВО КРИЗНИТЕ МЕРКИ ЗА СПРАВУВАЊЕ СО КОВИД-19

3. РОДОВАТА ПЕРСПЕКТИВА ВО КРИЗНИТЕ МЕРКИ ЗА СПРАВУВАЊЕ СО КОВИД-19

3.1. Контекст

Појавата на корона вирусот (КОВИД-19) во Кина на крајот од 2019 година и неговото брзо ширење доведе до прогласување на светска пандемија на 11 март 2020 година од страна на Светската здравствена организација (СЗО).¹ Во Северна Македонија првиот случај со корона вирус беше регистриран на 26 февруари, а заклучно со 26 јуни 2020 година потврдени се 5916 заболени лица и 277 починати од КОВИД-19.² Од заболените 51 проценти се жени, 49 проценти мажи, најголемиот процент од заболените се во возрастната група над 60 години, како и во групата 30-39 години, а најголемиот број на заболени лица се во главниот град на земјата, Скопје.³

Пандемијата и почетокот на ширењето на вирусот во земјата се совпадна со предизборниот период, техничка влада и распуштено собрание. За првпат од историјата на независноста на државата, на 18 март 2020 година, Претседателот на Република Северна Македонија донесе одлука за прогласување на вонредна состојба во времетраење од 30 дена на територијата на целата држава заради заштита и справување со пандемијата во земјата.⁴ Вонредна состојба беше повторно прогласена на 17 април (30 дена), продолжена дополнително со 14 дена по истекот на првичните 30 дена, и повторно прогласена осумдневна вонредна состојба на 15 јуни заради овозможување на непречена подготовка на изборите во вонредни околности и пандемија со КОВИД-19.⁵ По прогласувањето на вонредната состојба следува-

ше воведување на ограничување на движењето на граѓаните (полициски час) на територијата на целата држава (од 22 март).⁶ Ограничувањето на движењето беше укинато на 26 мај, иако во периодот 4-8 јуни заради верски празници повторно беше воведено делумно ограничување.⁷

Со почетокот на ширењето на вирусот во земјата Владата формираше Главен координативен кризен штаб и кризни штабови на единиците на локалната самоуправа за целосна координација на сите државни органи на централно и локално ниво во справувањето со КОВИД-19. Во согласност со препораките на СЗО и препораките на Комисијата за заразни болести, Владата на Северна Македонија на 11 март, 2020 година ги затвори сите градинки, средни и основни училишта и високообразовни институции, а на 24 март донесе уредби со законска сила за законите за основно и средно образование каде се задолжуваат училиштата да го организираат процесот на образование преку учење на далечина (учење од дома) преку средства за електронска комуникација.⁸ На 15 март следуваеше затворање на шопинг центрите (со исклучок на продавниците кои продаваат есенцијални продукти – храна и лекови), сите културни институции каде постои можност за масовни собири (културни центри, кина, театри, галерии и сл.), како и спортските, угостителските и туристичките објекти низ земјата. Во ист период следуваеше и препорака од Владата до работодавачите за организирање на работ-

¹ World Health Organization (WHO), 2020. WHO Timeline – COVID-19, available at <https://bit.ly/384QsMm> (accessed 27.06.2020)

² Влада на Република Северна Македонија, 2020. Официјални информации за корона вирус во Северна Македонија, достапно на <https://bit.ly/2NDeogl> (пристапено на 27.06.2020)

³ Исто

⁴ Одлука за утврдување на постоење на вонредна состојба на територијата на Република Северна Македонија за период од 30 дена, 2020 (Службен Весник на Република Северна Македонија, бр. 68).

⁵ Одлука за утврдување на постоење на вонредна состојба (Службен Весник на Република Северна Македонија, бр. 104/20); Кабинет на претседател на Република Северна Македонија, 2020. Донесена нова одлука за вонредна состојба во времетраење од осум дена, достапно на <https://bit.ly/3i46E5L> (пристапено на 21.06.2020).

⁶ Влада на Република Северна Македонија, 2020. Одлука за забрана и посебен режим на движење на територијата на Република Северна Македонија, 21 март 2020, достапно на <https://bit.ly/3eDicKU>

⁷ Влада на Република Северна Македонија, 2020. Одлука за изменување на одлуката за забрана и и посебен режим на движење на територијата на Република Северна Македонија, 26 мај, 2020, достапно на <https://bit.ly/2ZgDQhv>

⁸ WHO, 2020. Strategic preparedness and response plan, available at <https://bit.ly/2VpuVjx> (accessed 22.06.2020); Влада на Република Северна Македонија, 2020. Ивадок од Нацрт-записник од Петнаесеттата седница на Владата на Република Северна Македонија одржана на 11 март 2020 година, достапно на <https://bit.ly/3dEzNAP>; Уредби со законска сила за примена на Законот за основно образование и Законот за средно образование, 2020 (Службен Весник на Република Северна Македонија, бр. 76/20).

ниот процес од дома секаде каде условите го овозможуваат тоа.⁹ Таму каде процесот на работа не можеше да биде продолжен од дома се препорачуваше искористување на одмор, а во дејностите каде се продолжи процесот на работа задолжително беше почитување на препораките на Владата за примена на заштитни мерки како што е обезбедување на заштитни средства (маски, ракавици, средства за дезинфекција и сл), редовна дезинфекција на просториите, одржување на дистанца (1,5 до 2 метри меѓу работничките/ците), како и организирање на транспортот во согласност со препораките и заштитните мерки. Овие одлуки и мерки донесени за заштита и спречување на ширењето на КОВИД-19 значајно влијаеа на животот на сите граѓанки и граѓани во земјата, особено на најранливите групи, на лицата кои живеат во супстандардни услови, во сиромаштија и социјална исклученост, како што се Ромите кои живеат во импровизирани живеалишта, неевидентирани лица (без документи за лична идентификација и граѓански идентитет), бездомни лица, жртви на родово-базирано насилство (најчесто жени), лица со попреченост, лица во подоцнежна возраст без извор на приходи и неформални работнички/ци.¹⁰ Значајноста и неопходноста на мерките за спречување на ескалацијата на пандемијата во земјата истовремено имаа негативен ефект на економијата, социјалната сфера, образованието, културата и на речиси секој општествен сегмент. Здравствената криза набргу прогресираще во социјална, економска и хуманитарна криза која иако ги погодува сите, сепак различно се одразува на жените и мажите, како и на посебно ранливите групи на граѓанки/ни во земјата, влијаејќи на понатамошно продлабочување на постојните пред-кризни родови нееднаквости. Во продолжение на студијата се анализира влијанието на КОВИД-19 и кризните мерки и политики на Владата од родова перспектива. Анализата го опфаќа периодот од почетокот на кризата во март 2020 година, заклучно со јуни 2020 година и се фокусира пред сè на кризните мерки преземени од надлежните институции и нивното потенцијално влијание на социо-економската состојба на жените.

3.2. Социо-економска состојба

Еден од домените каде земјата бележи особено значајни родови нееднаквости и пред почетокот на кризата е економската сфера. Индексот на родова еднаквост на Северна Македонија покажа дека најголемите родови разлики меѓу жените и мажите се токму во поглед на економската состојба и пристапот до финансиски ресурси, каде жените во просек имаат пониски нето-приходи и помали заработувачки споредено со мажите, а со тоа се во поголем ризик од сиромаштија споредено со мажите.¹¹ Жените имаат многу пониски стапки на формална вработеност споредено со мажите (48,4 проценти вработени жени, наспроти 70 проценти мажи) и повеќе од половина од неактивните лица на пазарот на труд се жени (64,4 проценти).¹² Жените и кога се формално вработени, заработуваат помалку од мажите, па така, последните податоци за неприлагодениот родов јаз во плати покажуваат дека жените во просек земаат 15 проценти пониска плата од мажите во земјата, што пак се должи на помалата застапеност на жените на раководни работни функции, дискриминацијата на пазарот на трудот, како и поголемата застапеност во дејности и индустрии со помала вредност на трудот и пониски плати. Мажите го сочинуваат мнозинството од работодавците (78 проценти) и вработените на сопствена сметка (82 проценти).¹³ Жените пак се мнозинство во секторите образование, здравство, социјална заштита, но и во преработувачката индустрија како што е текстилната индустрија каде работат 24 проценти од вработените жени и најголемиот број од нив (87 проценти) земаат плати пониски од просечната плата во земјата.¹⁴ Неплатената работа во домот доминантно ја извршуваат жени, односно ги извршуваат домашните обврски (готвење, чистење, перење, одржување на домаќинството и сл.), грижата за децата, како и грижата за возрасните и лицата на кои им е потребна нега и поддршка. Последните проценки за земјата покажуваат дека жените во Северна Македонија извршуваат 72,5 проценти од непла-

⁹ Влада на Република Северна Македонија, 2020. Ивадок од Нацрт-записник од Деветнаесеттата седница на Владата на Република Северна Македонија одржана на 14 март 2020 година, достапно на <https://bit.ly/2NCooa5>

¹⁰ Министерство за труд и социјална политика, 2017. Програма за реформи во вработувањето и социјалната политика 2020, достапно на <https://bit.ly/3jhhepH>

¹¹ Башевска, М., 2019. Индекс на родова еднаквост на Северна Македонија. МТСП, ДЗС, ЕИГЕ, ОН Жени, достапно на <https://bit.ly/3dN7yJK>

¹² Државен завод за статистика (ДЗС), 2018. Анкета за работната сила 2017, достапно на <https://bit.ly/3eHLoR8>; Евростат, 2020. Стапки на вработеност и невработеност за Северна Македонија, 2019, достапно на <https://bit.ly/3eHTAkn> (пристапено на 20.06.2020);

¹³ Реактор – Истражување во акција, 2020. Дали е среќен 8 март? - Издание 2020, достапно на <https://bit.ly/31r7iVO>

¹⁴ Реактор – Истражување во акција, 2020. Платена и неплатена работа, родово-базирана дискриминација и работнички права во време на КОВИД-19, достапно на <https://bit.ly/2BiuFoX>

тената работа во домот и грижата за децата што значајно влијае на нивните можности и преостанатото време за извршување на платена работа, кариерен развој или пак поголемо учество во јавниот живот, волонтерски или други активности од интерес.¹⁵

Со почетокот на ширењето на КОВИД-19, покрај здравствениот сектор неколку други дејности се издвоија како есенцијални и неопходни за секојдневното функционирање на луѓето. Тука спаѓаат индустриите поврзани со производство и продажба на прехранбени производи, работа во аптеки, продавници и супермаркети, финансиско-услужни дејности, одржување на хигиена, како и професиите од здравствена заштита како што се доктор/к/и, медицински сестри и други здравствени работници. За разлика од генералните препораки за работодавачите за организација на работењето од дома каде е тоа возможно, кај овие дејности потребата од физичко присуство на работното место за вработени не се промени, а со тоа се зголемија ризикот од изложеност на заразата и потешките услови за секојдневно извршување на работните обврски. Во овие сектори и дејности во земјата работат доминантно жени. 30 проценти од вработените жени наспроти 16 проценти од вработените мажи се вработени во овие сектори. Особено важно е да се напомене дека најголемиот процент од вработените во секторот здравствена заштита се исто така жени, односно 74 проценти од вкупно вработените.¹⁶

3.3.

Мерки преземени од Владата за справување со кризата предизвикана од КОВИД-19

Како одговор во справувањето со социо-економските ефекти од пандемијата, Владата на Северна Македонија усвои три пакети на мерки за поддршка на граѓаните и стопанството во вкупна вредност од 550 милиони евра (околу 5,5 проценти од Бруто домашниот производ). Во мерките кои се опфатени со овие пакети спаѓаат мерки за поттикнување на економијата (фискални и монетарни), поддршка на бизнисите и задржување на работните места, мерки во сферата на социјалната заштита за најранливите граѓани, мерки за заштита на здравјето и безбедноста на работниците, како и мерки за стимулирање на потрошувачката на граѓаните и развој и подобрување на конкурентноста на македонските бизниси. Законот за еднакви можности на жените и мажите наложува вградување на родовата перспектива во секоја фаза од процесот на креирање, имплементација, следење и оценка на политиките, а тоа се подразбира и во услови на криза и потреба од итни мерки.¹⁷ Сепак, не постојат информации кои укажуваат дека при планирањето и дизајнот на економските мерки се направени родови проценки и анализи за потенцијалното влијание и импактот на мерките на жените и мажите во земјата, имајќи ги предвид постојните родови нееднакости во економската сфера во пред-кризниот период.

Првите два пакет мерки беа интервентни и донесени во првиот месец од почетокот на кризата (март, 2020) фокусирани на заштитните и безбедносни мерки при работа, поддршка на загрозените сектори и бизниси преку бескаматни кредити, поддршка на компаниите за зачувување на работните места преку субвенционирања на придонесите за вработените, субвенционирање на платите на вработените кај правни субјекти (до 14.500 денари по вработено лице), исплата на минимална плата од 14.500 денари (април и мај 2020) за спортски работници и независни уметници, како и за трговците поединци - занаетчи, земјоделци и даватели на други услуги за сопствена сметка (од кои 82 проценти се мажи).¹⁸ Важно е да се напомене дека мерката

¹⁵ Jacques, C., 2019. The Unpaid Care Work and the Labour Market. An analysis of time use data based on the latest World Compilation of Time-use Surveys. International Labour Office – Geneva: ILO, достапно на: <https://bit.ly/3824AoA>

¹⁶ Исто

¹⁷ Закон за еднакви можности на жените и мажите, Службен Весник на Република Македонија бр. 6/2012, 166/2014

¹⁸ Влада на Република Северна Македонија, 2020. Првиот сет економски мерки наскоро ќе биде на располагање, апелираме компаниите да го реорганизираат работењето во 4 смени, достапно на <https://bit.ly/3dZqjH0> (пристапено на 20.06.2020); Влада на Република Северна Македонија, 2020. Владата го донесе вториот пакет економски мерки за справување со кризата за да се сочуваат колку што може повеќе работните места на граѓаните и да му се помогне на стопанството, достапно на <https://bit.ly/2AtJpAW> (пристапено на 20.06.2020); Уредба со законска сила за финансиска поддршка на физички лица кои вршат самостојна дејност погодени од здравствено-економската криза предизвикана од корона вирусот COVID-19 за време на вонредна состојба. Службен Весник на Република Северна Македонија, бр: 92/20, Објавено на: 6.04.2020, достапно на <https://bit.ly/2WaVkkW>; Реактор – Истражување во акција, 2020. Платена и неплатена работа, родово-базирана дискриминација и работнички права во време на КОВИД-19, достапно на <https://bit.ly/2BiuFoX>

за исплата на минимална плата ги исклучува земјоделките и земјоделците кои се регистрирани преку Законот за пензиско и инвалидско осигурување иако и тие вршат земјоделска дејност. Дополнителните промовирани мерки за социјална заштита во случај на губење на работата како резултат на кризата, се однесуваа делумно на веќе постојно законско право за надоместок при невработеност, како и на зголемување на флексибилноста и опфатот на системот на социјална заштита за обезбедување на гарантирана минимална помош. Имено, проширувањето на опфатот на корисници отвори можност за вклучување на домаќинства во кои има лице кое изгубило работа (спогодбено или со отказ од работодавец), кое е дел од неформалната економија и останало без приходи или пак било избришано од евиденција на невработени.¹⁹ Со оглед на тоа што гарантираната минимална помош се утврдува врз основ на материјалната депривираниост на целото домаќинство, а не на поединци, мерката може да има поголем ефект кај работниците кои изгубиле работа и се во висок ризик од сиромаштија и социјална исклученост, додека очекувањата за опфат и покриеност се помали кај лицата кои изгубиле работа заради прекршување на работничките права во текот на кризата и биле принудени да потпишат спогодбен отказ. Иницијалните извештаи од терен покажуваат дека жените се мнозинство од работниците кои ги изгубиле работните места како резултат на злоупотребата на законските одредби од страна на работодавците, особено во преработувачката индустрија и текстилните фабрики.²⁰

Во рамките на првите два пакета кризни мерки донесени со почетокот на кризата две мерки се издвојуваат како родово одговорни имајќи ја предвид специфичноста на кризата и различното влијание на жените и мажите. Меѓу првите мерки донесени со затворањето на градинките и училиштата е мерката која обезбедува право за ослободување од работа на еден од родителите поради грижа за дете со навршена возраст до 10

години (или активно 4 одделение) се додека трае кризниот период, а отсуството од работа на овие работници да биде евидентирано како оправдано.²¹ Во пракса оваа мерка е повеќе користена од вработените жени.²² Важно е да се напомене дека ова е една од кризните мерки за кои Државниот инспекторат за труд (ДИТ) регистрира високо ниво на прекршувања со почетокот на примената на мерката во пракса, што укажува на состојба во која дел од вработените родители се принудени да обезбедат грижа за нивните деца/дете додека се на работа, што пак води до делумна ефикасност на оваа мерка во пракса.²³ Други позитивни мерки донесени со почетокот на кризата се и продолжувањето на платеното породилно отсуство кое завршува во кризните месеци со почетокот на кризата, како и ослободувањето од работа на лица со хронични состојби и лица со попреченост. Овие две мерки иако беа воведени навремено, сепак имаат привремен карактер и нивната одржливост на подолг рок претставува предизвик и за самите вработени, односно за мајките кои најмногу ги користат овие кризни мерки.

Мерките и препораките за организирање на процесот на работа во производствените дејности во време на КОВИД-19, како и придржување до препораките и мерките при организиран транспорт за работниците/чките, иако навремени, сепак заради непочитување и соодветно навремено санкционирање, не го спречија ширењето на заразата во текстилните фабрики каде повеќето од вработените се жени чии семејства, исто така, беа изложени на ризик од заболување.²⁴

Третиот пакет мерки е донесен во месец мај 2020 г. и фокусот е ставен на краткорочни и среднорочни мерки за развој на економијата и конкурентноста, како и стимулирање на потрошувачката на граѓаните преку платежни картички за невработени лица, потрошувачки ваучери и ваучери за

¹⁹ Уредба со законска сила за примена на Законот за вработувањето и осигурување во случај на невработеност за време на вонредна состојба. Службен Весник на Република Северна Македонија, бр: 89/20, Објавено на: 3.04.2020, достапно на: <https://bit.ly/3bRpTff>; Законот за вработувањето и осигурување во случај на невработеност, Службен Весник на Република Македонија бр. 37/97, 25/00, 101/00, 50/01, 25/03, 37/04, 4/05, 50/06, 29/07, 102/08, 161/08, 50/10, 88/10, 51/11, 11/12, 80/12, 114/12, 39/14, 44/14, 113/14, 56/15, 129/15, 147/15, 154/15, 27/16, 119/16, 21/18 и 113/18 и „Службен Весник на Република Северна Македонија“ бр.124/19

²⁰ Реактор – Истражување во акција, 2020. Платена и неплатена работа, родово-базирана дискриминација и работнички права во време на КОВИД-19, достапно на <https://bit.ly/2BiuFoX>

²¹ Влада на Република Северна Македонија, 2020. Ивадок од Нацрт-записник од Петнаесеттата седница на Владата на Република Северна Македонија одржана на 10 март 2020 година, достапно на <https://bit.ly/3guY11a>

²² Реактор – Истражување во акција, 2020. Платена и неплатена работа, родово-базирана дискриминација и работнички права во време на КОВИД-19, достапно на <https://bit.ly/2BiuFoX>

²³ Исто

²⁴ МТСП, 2020. Компаниите со производствени капацитети да се придржуваат до препораките за заштита на работниците, објавено на 23.03.2020, достапно на <https://bit.ly/2Zojqud>; Мета.МК, “Од 800 тестирани текстилни работници, 126 се позитивни на ковид-19” (10 јуни 2020), достапно на <https://bit.ly/3gCtrnC>, пристапено на 20.06.2020

ко-финансирање на обуки за млади и ваучери за туризам.²⁵ Во овој пакет мерки споредено со претходните два, првпат се издвојуваат економски мерки со посебен фокус на жените и се однесуваат на бескаматни кредити и делумно неповратни средства (30 проценти грант) за микро и мали компании кои се водени или основани од жени.

Во овој пакет мерки посебно се издвојуваат и мерки за поддршка на земјоделството, односно на микро, мали и средни претпријатија во аграрниот сектор кои се занимаваат со производство и извоз на земјоделски производи. Сепак, ефектот од овие мерки врз земјоделките може да биде ограничен ако се има предвид дека мажите го сочинуваат мнозинството од работодавците (78 проценти) и вработените на сопствена сметка (82 проценти), како и неможноста овие мерки да ги ползуваат земјоделките и земјоделците регистрирани преку Законот за пензиско и инвалидско осигурување.

Економските мерки и мерките наменети за ранливите категории на граѓани/ки имаат ограничен капацитет да ги опфатат категориите на жени кои останале без приходи со почетокот на кризата, како што се малиот процент на вработени жени на сопствена сметка (самовработени), независните уметнички, или пак дел од жените кои биле отпуштени од работа. Сепак, анализата на мерките покажува дека недостасуваат посебни таргетирани мерки за жените кои се дел од неформалната економија, земјоделките, самохраните мајки (вдовици, еднородителски семејства), жртвите на насилство и семејно насилство, вработените во производствените капацитети и есенцијалните сектори изложени на постојан ризик од заразата но, и ризик од губење на работните места (производствени капацитети, текстилни фабрики, продавници, маркети и сл.). Покрај економските кризни мерки, институциите преземаат и мерки како одговор на порастот на ризикот од насилство врз жени и семејно насилство. Сепак, истите беа пред сè поврзани со отстапки од мерките за ограничување на движењето за времетраење на полицискиот час, како и кампања

за зголемено информирање на јавноста за начините на пријавување на насилство и достапна помош и поддршка за жртвите. Имено, со почетокот на пандемијата и воведувањето на кризната мерка за ограничено движење на граѓаните (полициски час), по дополнително барање и алармирање од граѓански организации, МВР објави дека жртвите на насилство можат да ги напушат домовите за време на полициски час доколку имаат потреба да пријават насилство и побараат заштита и помош.²⁶ Институциите, како што е МТСП, подготвија кампања (информативен спот за превенција и заштита од семејно насилство) кој се споделуваше на социјалните мрежи и содржеше информации за препознавање на насилството врз жените и семејното насилство, како и информации за начинот на кој жртвата може да го пријави насилството и каде да побара помош во време на пандемија. Посебно информативно видео беше изготвено и од Кабинетот на претседателот на Република Северна Македонија во соработка со други институции и меѓународни организации, кое, исто така, беше споделувано со јавноста преку социјалните мрежи. Покрај овие кампањи на институциите, се спроведувааше континуирано информирање и од граѓанските организации кои работат во областа и водат различни сервиси за жени жртви на насилство и семејно насилство, како и од меѓународните организации и телата на ОН (UN Women, UNFPA).

Министерството за внатрешни работи во периодот од 12 април до 12 мај, 2020 година регистрира пораст на семејното насилство за 44,6 проценти споредено со истиот период во 2019 година.²⁷ Иако во оваа фаза од развојот на пандемијата, условите се сè уште ограничени за добивање на подетални анализи и податоци за влијанието на кризата врз насилството врз жените и семејното насилство, сепак, иницијалните податоци се доволни за да се потврдат предупредувањата дека насилството врз жените и семејното насилство расте во услови на изолација во домовите, ограничено движење и растечка несигурност за идниот развој на пандемијата и последиците на секое поле.²⁸

²⁵ Влада на Република Северна Македонија, 2020. Економски мерки за нова развојна македонска економија, достапно на <https://bit.ly/3gwmXXt> (пристапено на 20.06.2020)

²⁶ Национална мрежа против насилство врз жените и семејно насилство "Глас против насилство", 2020. Преглед на преземени итни мерки и чекори за заштита на жените и децата жртви на семејно насилство од Владата и надлежните институции, достапно на <https://bit.ly/326LPRo>; МВР, 2020. За време на ограничувањето на движење не се санкционираат лицата што пријавуваат кривично дело (10.04.2020), достапно на <https://bit.ly/2BUU0Wc>

²⁷ МВР, 2020. Прес на министерот Наќе Чулев 27.05.2020, достапно на <https://bit.ly/2ZUrGeD>

²⁸ МЕТА.МК, "Во првите три месеци за 17 проценти е зголемен бројот на пријави во МВР за семејно насилство" (13.05.2020), достапно на <https://bit.ly/3gLBK06>; МВР, 2020. Прес на министерот Наќе Чулев 27.05.2020, достапно на <https://bit.ly/2ZUrGeD>

4.

**ВЛИЈАНИЕТО НА КОВИД-19 НА
ЖЕНИТЕ И МАЖИТЕ ВО ЗЕМЈАТА:
АНАЛИЗА И НАОДИ ОД КВАНТИТАТИВНО
ИСТРАЖУВАЊЕ НА НАЦИОНАЛЕН
РЕПРЕЗЕНТАТИВЕН ПРИМЕРОК**

4. ВЛИЈАНИЕТО НА КОВИД-19 НА ЖЕНИТЕ И МАЖИТЕ ВО ЗЕМЈАТА: АНАЛИЗА И НАОДИ ОД КВАНТИТАТИВНО ИСТРАЖУВАЊЕ НА НАЦИОНАЛЕН РЕПРЕЗЕНТАТИВЕН ПРИМЕРОК

4.1.

Главни извори на информирање за КОВИД-19

Веродостојни, разбирливи, лесно достапни и навремени информации за јавноста во врска со ризиците, превентивните мерки, заштитата, развојот на пандемијата, пристапот до здравствени услуги и постапување во случај на пројавени симптоми од КОВИД-19 се од исклучителна важност за спречување на ширењето на заразата и заштита на граѓаните и јавното здравје.

Наодите од анкетата покажуваат дека најголемиот дел од граѓаните (89 проценти) ги добиваат информациите во врска со КОВИД-19 преку телевизиите, како и интернет и социјалните медиуми (Фејсбук, Инстаграм, Твитер итн.). За повеќе од половина од испитаниците (59 проценти) телевизијата (традиционален медиум) претставува главен извор за информирање, додека 30 проценти од испитаниците ги посочиле интернетот и социјалните медиуми како главен извор за информирање во врска со КОВИД-19. Иако не постојат значајни разлики во поглед на информирањето кај жените и мажите, односно и кај жените и мажите главниот извор на информирање се телевизиите, и потоа интернет и социјални медиуми, сепак, наодите по-

кажуваат дека жените повеќе се информираат преку телевизија споредено со мажите, додека пак мажите споредено со жените повеќе се информираат преку интернет и социјални медиуми. Мал дел од испитаниците (3 проценти) ги навеле здравствените установи и матичните лекари како главни извори за информирање, а исто толков процент изјавиле дека официјалните веб страници на Владата се нивниот главен извор на информирање. Многу мал дел од испитаниците, по 1 процент, изјавиле дека се информираат од соопштенија за јавност (некомерцијални реклами и огласи), преку мобилни телефони, преку фамилија и пријатели или пак не знаат ништо за КОВИД-19. Во категоријата на лица кои немаат никакви информации за вирусот доминираат мажите, кои се двојно повеќе од жените. Според степенот на образование најмногу испитаници кои не се информирани за КОВИД-19 се со средно образование (2 проценти), по што следуваат испитаниците со високо образование (1 процент), додека кај лицата без образование и со завршено основно образование нема испитаници кои изјавиле дека не се запознаени со КОВИД-19.

ТАБЕЛА 1.

Главни извори на информации за КОВИД-19, според пол

	Жени (процент)	Мажии (процент)
Телевизија	62	56
Интернет и социјални медиуми	28	32
Официјални веб-страници на Владата	3	4
Здравствен дом/матичен лекар	3	3

Доколку се анализира дистрибуцијата на одговорите по однос на возрастни групи се забележува дека младите најмногу се информираат преку интернет и социјални медиуми, додека со зголемување на возраста кај испитаниците се зголемува и процентот на испитаници кои се информираат повеќе преку традиционалните медиуми, првенствено телевизијата. Имено, 46 проценти во возрастната група 18-34 години се информираат на интернет и социјални медиуми (Фејсбук, Инстаграм и сл.) наспроти 15 проценти кај лицата во возрастна група 55-64 и 3 проценти

кај лицата на возраст 65+ години. Преку традиционалните медиуми како што е телевизијата се информираат 90 проценти од лицата на возраст 65+ години наспроти 41 процент кај лицата на возраст 18-34 години. За младите жени интернетот и социјалните медиуми се главен извор на информирање, односно 48 проценти од жените на возраст 18-34 години споредено со 14 проценти кај жените на возраст 55-64 години и 3 проценти кај жените над 65 години. Повозрасните жени пак повеќе се информираат преку традиционалните медиуми, односно 78 проценти од

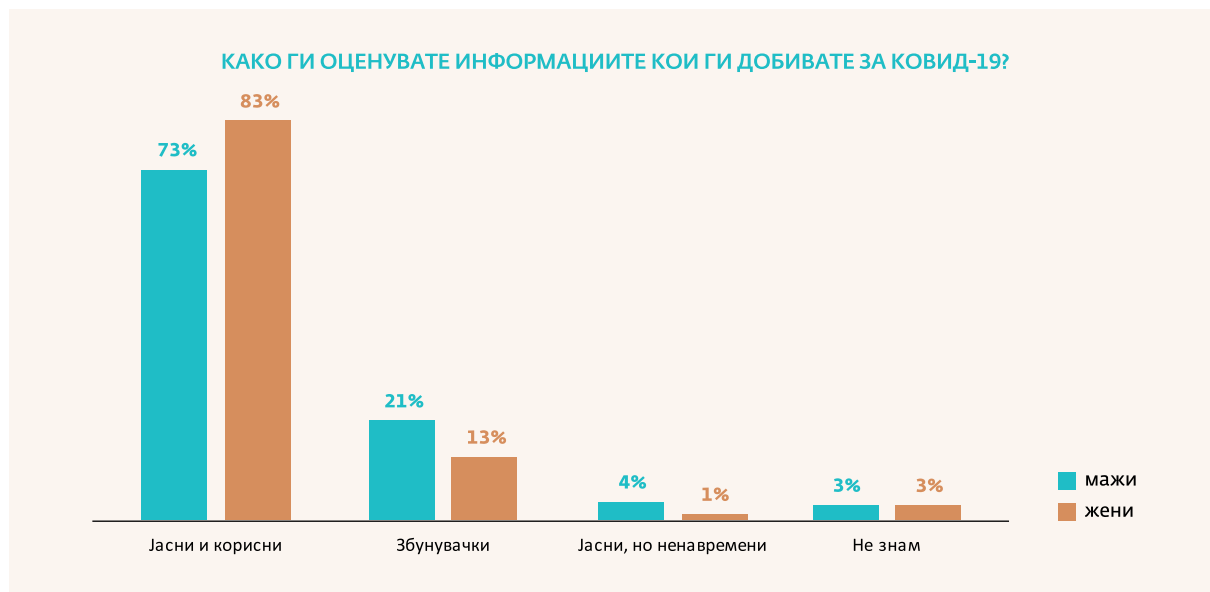
жените на возраст 55-64 и 91 процент од жените над 65 години се информираат преку телевизија споредено со 42 проценти кај жените на возраст 18-34 години. Доколку се анализира пак начинот на информирање во врска со вирусот во зависност од местото на живеење, се забележува дека лицата во урбаните средини (34 проценти) повеќе се информираат преку интернет и социјални медиуми споредено со лицата од руралните средини (24 проценти), додека лицата од руралните средини (69 проценти) ги користат повеќе традиционалните медиуми за информирање, како телевизијата, споредено со лицата кои живеат во урбаните средини (53 проценти).

За мнозинството од граѓани/ки/те (78 проценти) информациите кои ги добиваат за КОВИД-19 преку информативните канали се јасни и им помогнале да се подготват соодветно за справу-

вање со вирусот и последиците. Сепак, кај 1 од 6 граѓани/ки (17 проценти) информациите кои ги добиваат за КОВИД-19 се збунувачки или контрадикторни. Ова е најчесто случај кај младите лица, односно 23 проценти во оваа група лица се на возраст од 18-29 години. Најголем процент од жените (83 проценти) сметаат дека добиваат јасни информации во врска со вирусот кои им помогнале соодветно да бидат подготвени за справување со ризикот од вирусот. Овој процент е помал кај мажите (73 проценти) и дополнително, мажите во поголем процент (21 проценти) споредено со жените (13 проценти) сметаат дека информациите кои ги добиваат во врска со КОВИД-19 се контрадикторни или збунувачки. Овие наоди укажуваат дека мажите споредено со жените во поголема мера се соочуваат со потешкотии во поглед на соодветното информирање во врска со КОВИД-19.

ГРАФИКОН 1.

Квалитет на информации во врска со КОВИД-19, според пол

4.2.

Економска сигурност, вработување и егзистенција

Пазар на труд и економски статус пред КОВИД-19

Наодите покажуваат дека родовите разлики во примерокот во поглед на статусот на пазарот на труд на испитаниците ги рефлектираат официјалните статистики во поглед на постоечкиот родов јаз во вработеноста, невработеноста и неактивноста на пазарот на труд на жените и мажите. Имено, вработеноста е повисока кај мажите, каде повеќе од половината (55 проценти) се вработе-

ни, наспроти 39 проценти вработени жени. Кај жените пак, речиси половина (49 проценти) се неактивни на пазарот на труд, наспроти 37 проценти кај мажите. Во поглед на невработеноста родовите разлики се помали, но сепак невработеноста е повисока кај жените, па така 12 проценти од жените имаат статус на невработени, наспроти 8 проценти невработени кај мажите (Графикон 2).

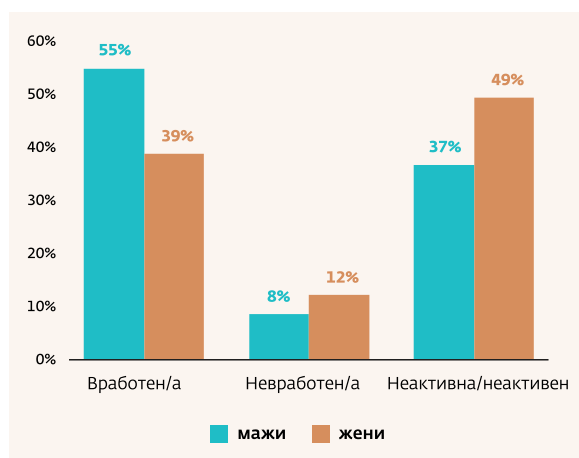
Родовите разлики се евидентни и во поглед на различните возрасни групи каде мажите имаат повисока вработеност споредено со жените во секоја од различните возрасни групи. Највисок процент на вработени жени и мажи има во возрасната група 35-44 години, 61 процент кај жените споредено со 86 проценти кај мажите. Невработеноста и за жените и за мажите е највисока меѓу возрасната група 45-54 години, каде невработени се 21 процент од жените наспроти 15 проценти од мажите. Во поглед на неактивноста на пазарот на труд, кај мажите највисока е неактивноста меѓу

младите помеѓу 18-34 години каде 43 проценти се неактивни (наспроти 49 проценти во истата возрасна група кај жените). Кај жените пак, највисок процент на неактивност има во возрасната група 55-64, 66 проценти, додека кај мажите во истата возрасна група неактивни се 30 проценти.

Најголемиот процент на вработените жени (97 проценти) и мажи (94 проценти) работат со формални договори за вработување, но, повеќе мажи (6 проценти) споредено со жени (3 проценти) работат со неформални договори за вработување.

ГРАФИКОН 2.

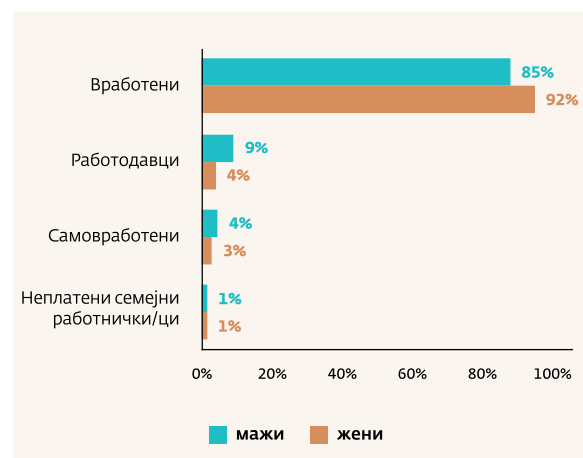
Статус на пазар на труд, според пол

Кога станува збор за економскиот статус, односно позициите на вработените испитаници, најголемиот процент од жените (92 проценти) и мажите (85 проценти) се вработени кај работодавец, иако жените ги надминуваат мажите во оваа категорија. Кај вработените мажи пак, двојно е поголем бројот на работодавците (9 проценти) споредено со жените (4 проценти) работодавци. Мала е разликата меѓу жените (3 проценти) и мажите (4 проценти) во поглед на соодносот на самовработени, додека кај категоријата неплатени семејни работници нема родова разлика во примерокот (Графикон 3). Малите родови разлики во примерокот во однос на лицата вработени на сопствена сметка и неплатените семејни работнички/ци не ги рефлектираат официјалните податоци на ДЗС каде жените доминираат кај неплатените семејни работнички/ци, додека мажите доминираат кај вработените на сопствена сметка (сопственици на бизниси).

ГРАФИКОН 3.

Економски статус, според пол

Кај жените, највисок процент на вработени кај работодавци/компанији/институции има меѓу возрасната група 18-34 години (96 проценти), а најмногу работодавци има меѓу возрасната група 45-54 години (5 проценти). Самовработени жени има најмногу меѓу возрасната група 35-45 (4 проценти), а во оваа возрасна група има и највисок процент на неплатени семејни работнички (3 проценти). Кај мажите, како и кај жените, највисок процент на вработени кај работодавци/компанији/институции има меѓу возрасната група 18-34 (88 проценти), а највисок процент на работодавачи има меѓу мажите на возраст 45-54 (12 проценти). Самовработени мажи има најмногу меѓу возрасната група 55-64 години (7 проценти), а во оваа возрасна група има и најмногу неплатени семејни работници (2 проценти).

ТАБЕЛА 2.

Работен статус пред КОВИД-19, според пол

	Жени (процент)	Мажи (процент)
Вработен за физичко лице/компанија/институција	36	47
Сопствен бизнис/хонорарно - работодавец	1	5
Сопствен бизнис/хонорарно - неработодавец	1	2
Неплатен/а работник/чка во семеен бизнис	1	1
Невработен/а, не бара работа	16	4
Невработен/а, бара работа	12	8
Пензионер/ка	22	16
Студент/ка	10	16
Имам попреченост/хронична болест/повреда	1	1
Друго	1	1

Најголем процент од вработените лица во примерокот се формално вработени (95 проценти) и имаат покриено здравствено и социјално осигурување. Кај вработените мажи има повисок процент на неформална вработеност (6 проценти) споредено со процентот на неформална вработеност кај жените (3 проценти).

Од вработените лица кои водат сопствен бизнис или работат хонорарно 88 проценти се изјасниле дека нивниот бизнис е официјално регистриран и овој процент е еднаков и кај жените и кај мажите, иако, важно е да се напомене дека мажите опфаќаат 69 проценти од сопствениците на бизнис меѓу испитаниците споредено со жените. Иако во помал процент, сепак, 6 проценти од мажите сопственици на бизниси во примерокот посочиле дека нивниот бизнис не е официјално регистриран, додека кај жените сопственички на бизниси нема ваков случај. Сите вработени лица во примерокот кои посочиле дека нивниот бизнис или хонорарна работа не е официјално регистриран/а живеат во рурална средина.

Промена во работните часови и користење на кризни мерки за вработени лица

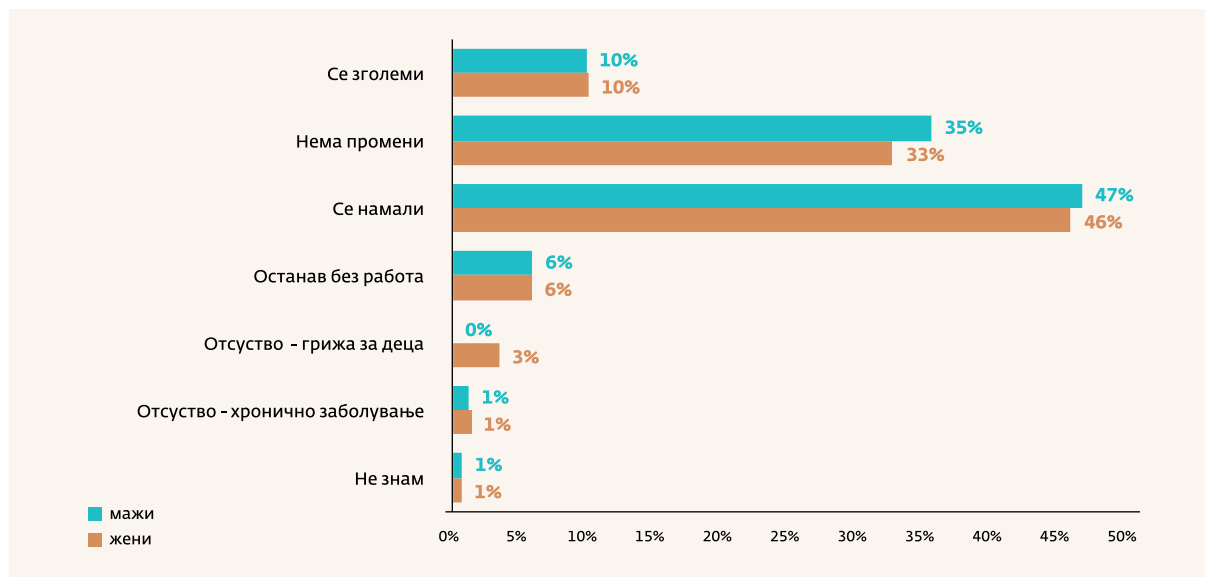
За најголемиот број вработени испитаници кризата со КОВИД-19 придонела за намалување на обемот на работа, но без последици за губење на

нивното работно место, и ова е случај за 47 проценти од мажите и 46 проценти од жените. Кај 33 проценти кај вработените жени и 35 проценти кај вработените мажи обемот на работа останал ист со почетокот на ширењето на вирусот, додека кај 10 проценти од испитаниците и кај жените и кај мажите кризата влијаела на пораст на бројот на часови поминати во извршување на работните обврски (Графикон 4). Ист процент на вработени жени и мажи (6 проценти) ја изгубиле својата работа со почетокот на кризата. Анализата на возрастните групи во примерокот покажува разлики во промените на работните часови и користењето на кризните мерки. Највисок процент на губење на работните места меѓу мажите има во возрастната група 18-34 години (8 проценти), додека кај жените тоа е кај возрастната група 45-54 години (9 проценти). Процентот на жени кои имале намалување на работните часови (но, без губење на работното место) е највисок меѓу жените на возраст 35-54 (29 проценти) и ова е повисок процент споредено со мажите во истата возрастна група (26 проценти). Наодите покажуваат дека кризната мерка која овозможува еден од вработените родители да останат дома за грижа на дете/деца на возраст до 10 години е искористена исклучиво од вработени жени кои живеат во урбани населени места и кои се во брак/партнерска заедница или се самохрани мајки.²⁹ Највисокиот процент на искористеност на оваа мерка кај жените очекувано е во возрастните групи 18-34 години (7 проценти) и 35-44 години (3 проценти).

²⁹ Влада на Република Северна Македонија, 2020. Ивадок од Нацрт-записник од Петнаесеттата седница на Владата на Република Северна Македонија одржана на 10 март 2020 година, достапно на <https://bit.ly/3dEzNAP>

ГРАФИКОН 4.

Промена на бројот на работни часови со почетокот на пандемијата, според пол

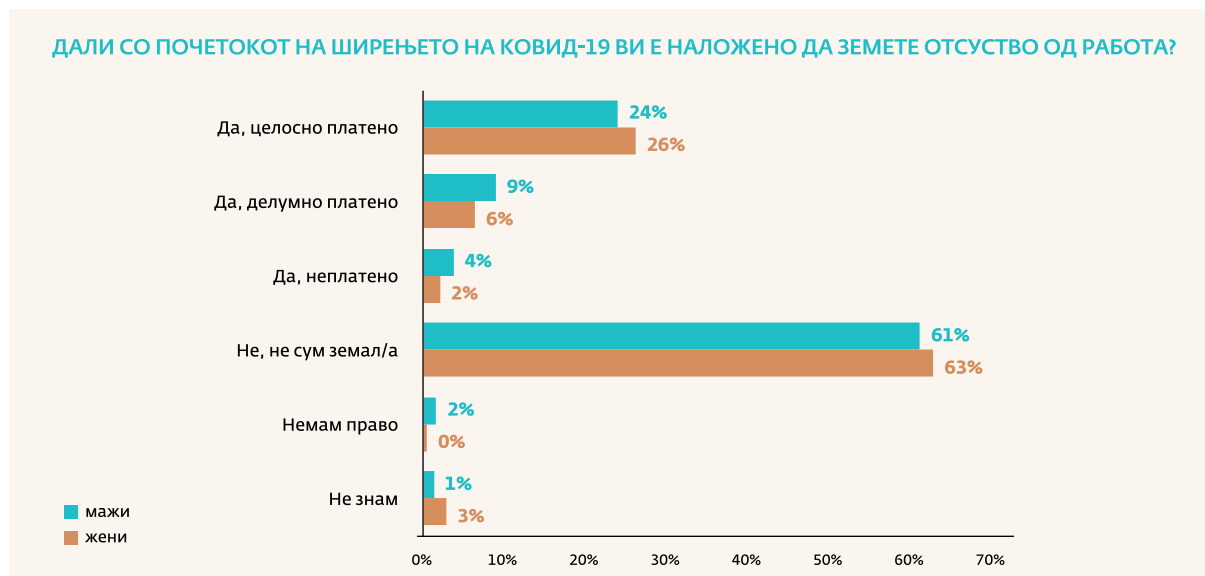
Наложено отсуство од работа со ширењето на КОВИД-19

Мнозинството од вработените испитаници (62 проценти) не добиле наложување од работодавците да земат отсуство од работа. На 26 проценти од жените им било наложено да земат платено отсуство од работа, а на 6 проценти им било наложено да земат делумно платено отсуство. Кај мажите, 24 проценти земале платено отсуство, 9 проценти делумно платено отсуство, а на 4 про-

центи од мажите им било наложено да земат неплатено отсуство од работа. Анализата на возрастните групи покажува дека наложено отсуство од работа е почесто помеѓу младите мажи, каде неплатеното (5 проценти) и делумно платеното наложено отсуство (11 проценти) е највисоко меѓу мажите на возраст 18-34 години. Кај жените, делумно платено наложено отсуство од работа е најчесто кај возрастната група 45-54 години (10 проценти), додека целосно платено отсуство е најзастапено кај жените во возрастните групи 55-64 години (32 проценти) и 18-34 (29 проценти).

ГРАФИКОН 5.

Наложено отсуство од работа со ширењето на пандемијата, според пол

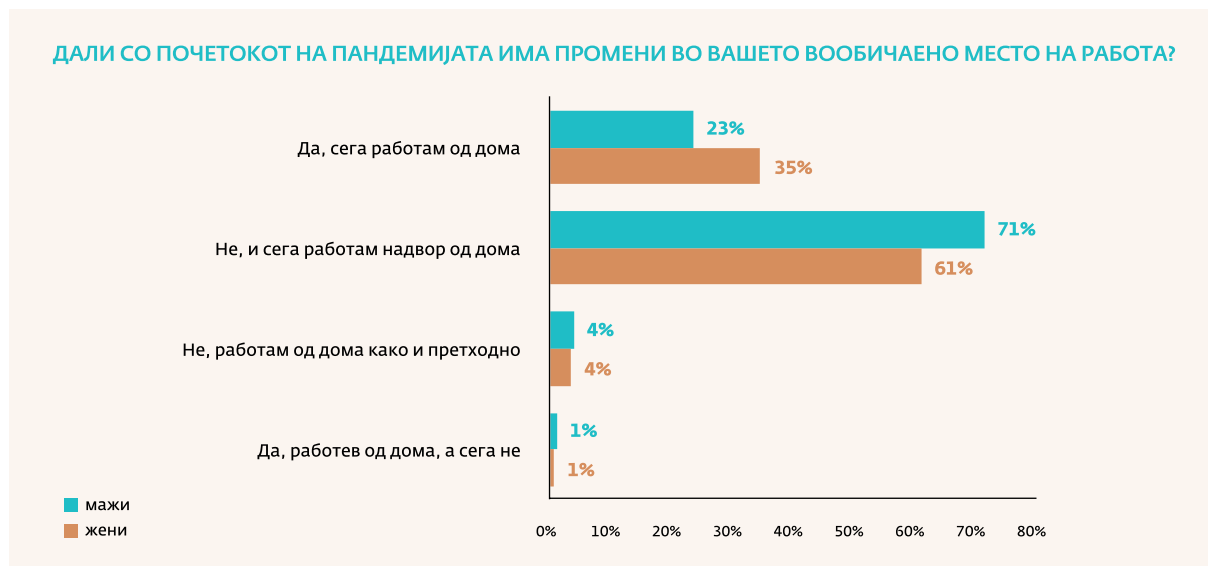
Промена на локацијата на работното место

Најголемиот процент од вработените испитаници (67 проценти) продолжиле да работат надвор од домовите, на своите работни места, како и претходно, додека 28 проценти ја смениле локацијата на работа и продолжиле да работат од дома. Продолжување со работата од дома е најзастапено помеѓу испитаниците со високо образование (38 проценти), споредено со испитаниците со средно (22 проценти) и тие со основно образование (14 проценти). Работата од дома со почетокот на кризата е најчеста помеѓу Албанците (35 проценти), 27 проценти кај Македонците и најретко застапена меѓу останатите помали етнички групи (20 проценти). Наодите покажуваат дека повеќе жени (35 проценти)

од мажи (23 проценти) продолжиле да работат од дома со почетокот на кризата. До одреден степен, ваквата состојба се должи на родовата сегрегација на пазарот на труд во земјата каде жените се повеќе застапени во секторите образование, социјална работа, јавна администрација, каде се примени работењето од дома со самиот почеток на кризата и особено во периодот март-мај кога на сила важеа одредбите за ограничено движење.³⁰ Кај мажите, продолжувањето со работа од дома е најчесто помеѓу младите, односно 33 проценти меѓу возрастната група 18-34 години споредено со 18 проценти кај мажите над 55 години. Кај жените пак, промената на работната локација (работа од дома) е поизразена во возрастните групи 35-44 години (42 проценти) и 45-55 години (34 проценти), споредено со жените на возраст 18-34 години (27 проценти).

ГРАФИКОН 6.

Промена на локацијата на работното место за време на КОВИД-19, според пол

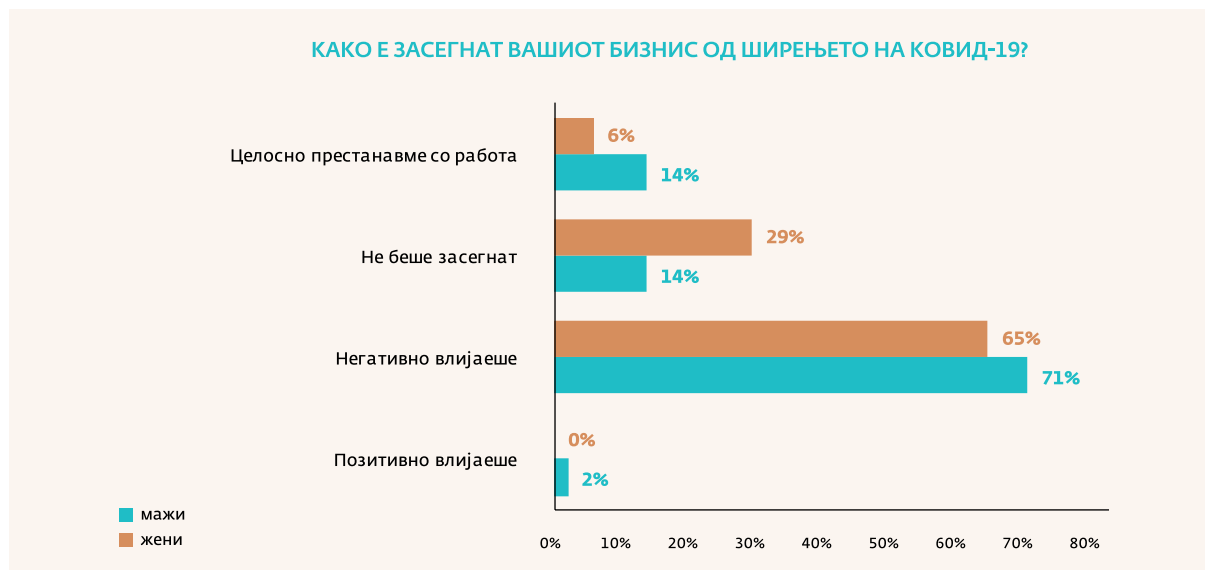
Флексибилноста и адаптацијата на работните обврски како резултат на кризата долгорочно може да има позитивни ефекти на балансот на работата и приватниот живот доколку ваквите аранжмани се задржат и унапредат и во пост-кризниот период. Имено, можноста за поголема флексибилност во работните часови и работната локација во дејностите кои го овозможуваат тоа во пост-кризниот период може да влијае на подобрени можности за балансирање на работните часови и слободното време, домашните обврски и грижата за децата кај вработените лица. Подобрување на

флексибилните аранжмани и за жените и мажите родители е исто така значајно и од аспект на порамномерна распределба на домашните обврски и грижата за децата, како и за намалување на дискриминација на жените на пазарот на труд, која неретко е резултат на изборот на жените да формираат семејство и имаат деца. За вистински позитивен ефект на балансот на приватниот и работниот живот, овие подбрувања не смеат да бидат на сметка на влошени социјални бенефиции, стабилност и сигурност на работните позиции.

³⁰ Башевска, М., 2019. Индекс на родово еднаквост на Северна Македонија. МТСП, ДЗС, ЕИГЕ, ОН Жени, достапно на <https://bit.ly/3dN7yJK>

ГРАФИКОН 7.

Влијание на пандемијата врз бизнисите, според пол

Меѓу сопствениците/чките на бизниси или хонорарни работници/чки 18 проценти се изјасниле дека нивниот бизнис не бил засегнат како резултат на пандемијата, а од нив поголем е процентот кај жените (29 проценти) споредено со процентот меѓу мажите сопственици на бизниси/хонорарни работници (14 проценти).

Наодите покажуваат дека сопствениците на бизниси во урбаните населени места претрпеле поголеми негативни влијанија на нивните бизниси и работење споредено со оние од руралните средини. Имено, 21 процент од сопствениците/чките на бизниси или хонорарни работници/чки во руралните средини посочиле дека нивниот бизнис не бил воопшто погоден од кризата, наспроти 15 проценти од сопствениците во урбаните населени места во земјата. Исто така, ниту еден од сопствениците на бизниси во рурална средина не изјавиле дека прекинале со работењето со почетокот на пандемијата, наспроти 20 проценти од бизнисите во урбана средина. Ваквата состојба ја рефлектира структурата и типот на бизнисите во руралните наспрема урбаните средини. Имено, во руралните средини доминира земјоделската дејност, односно производството на храна, што преставува една од есенцијалните дејности во секакви услови за чии производи има постојана побарувачка на домашните и странските пазари вклучително и во време на пандемија.

Непарична и парична помош од Владата, општините или граѓански и други непрофитни организации

Според наодите, 99 проценти од граѓаните не добиле никаква непарична помош од Владата и/или општините. Од малиот процент граѓани (1 процент и кај мажите и кај жените) кои се изјасниле дека добиле некаква непарична помош од Владата и/или општините, тоа било во средства за превенција (ракавици, маски и средства за дезинфекција).

ВАЖНО:

Значајно е да се напомене дека овие наоди ги рефлектираат состојбите во периодот од почетокот на кризата и периодот во кој е спроведена анкетата (8 – 20 мај, 2020 година) и не ја опфаќаат широко-опсежната финансиска помош од Владата до различните категории на граѓани/ки која беше обезбедена преку третиот пакет мерки кој беше најавен на 17 мај 2020 година, а спроведен во наредните месеци.³¹

³¹ Влада на Република Северна Македонија, 2020. Економски мерки за нова развојна македонска економија, достапно на <https://bit.ly/3gwmXxt> (пристапено на 20.06.2020)

Со почетокот на кризата, непарична помош доделена од граѓански организации или други непрофитни организации добиле помалку од 2 проценти од анкетираниите граѓани. По еден процент кај жените и кај мажите изјавиле дека таа помош се состои од средства за превенција од ширење на вирусот (ракавици, маски и средства за дезинфекција). 1 процент од жените, претежно во рурална средина, добиле непарична помош од граѓанските организации во средства за лична хигиена како што се средства за менструална хигиена, пелени за бебиња и слични производи, а ист толкав процент (1 процент) на жени со семејства добиле непарична помош во форма на храна.

Влијание на личните ресурси и извори на приходи

Највисок процент од лицата кои изјавиле дека немаат промени во приходите спаѓаат во лица кои остваруваат заработка од платена работа (33 проценти) или имаат приходи од пензии и други социјални примања (22 проценти). Најви-

сокиот процент на граѓани/ки кои регистрирале намалување на нивните приходи спаѓаат во групата на лица кои остваруваат приходи од плата (8 проценти), од земјоделска дејност (3 проценти) или се сопственици на бизнис или хонорарни работници (3 проценти). Намалување на приходите од платена работа е највисоко меѓу испитаниците во брак/партнерска заедница (9 проценти), во домаќинства со три и повеќе лица (10 проценти) и во домаќинства со деца (9 проценти).

Процентот на испитаници со намалени приходи од заработувачка (приход од платена работа, земјоделие, сопствен бизнис, инвестиции) е повисок кај мажите (22 проценти) споредено со жените (15 проценти) (Табела 3, Табела 4). Анализата на возрастните групи покажува дека намалувањето на приходите од платена работа за мажите е највисоко во возрастните групи 45-54 години (11 проценти) и 18-34 години (10 проценти), додека кај жените тоа е случај во возрастната група 45-54 (14 проценти). И кај жените и кај мажите од руралните средини, се регистрира намалување на приходот од земјоделска дејност, но, намалувањето е повеќе изразено кај жените (7 проценти) наспроти мажите (4 проценти).

ТАБЕЛА 3.

На кој начин се засегнати личните ресурси и извори на приходи на жените како резултат на КОВИД-19

ЖЕНИ (n=755) (проценти)	Се зголемија	Нема промени	Се намалија	Не претставува извор на приход
Приходи од земјоделска дејност	0	4	3	93
Приходи од сопствен бизнис/хонорарна работа	0	1	2	97
Приходи од платена работа	0	30	6	64
Приходи од имот, инвестиции, заштеди	0	5	3	92
Пензии, други социјални примања	1	25	1	73
Храна од земјоделие, сточарство или риболов	0	5	1	94
Дознаки од странство	0	3	2	95
Помош од семејството/блиските (пари, храна)	1	4	1	94
Помош од Владата	1	1	1	97
Донации/помош од граѓански или други организации	0	1	0	99

Кај мажите, иако намалувањата на приходите се во истите категории како и кај жените, сепак, поголем е процентот на мажи кои пријавиле намалување на приходите од продуктивна дејност (сопствен бизнис или хонорарна работа и примања од плата) споредено со жените, а помал во делот на пензии и други социјални примања и дознаки од странство (Табела 4).

Споредено со мажите, жените се соочуваат повеќе со намалување на приходите од пензии, социјални примања, дознаки од странство, помош

од семејство/пријатели (храна, пари) и Владата. 6 проценти од жените се соочиле со намалување на овие извори на приходи споредено со 3 проценти кај мажите (Табела 3, Табела 4). Намалување на дознаките од странство е повеќе изразено кај жените во рурална средина (3 проценти) споредено со жените во урбана средина (1 процент). Анализата на возрастните групи покажува дека намалувањето на дознаките од странство е најизразено кај жените на возраст 35-44 години (3 проценти), додека кај мажите најмногу во возрастната група 55-64 (3 проценти).

ТАБЕЛА 4.

На кој начин се засегнати личните ресурси и извори на приходи на мажите како резултат на КОВИД-19

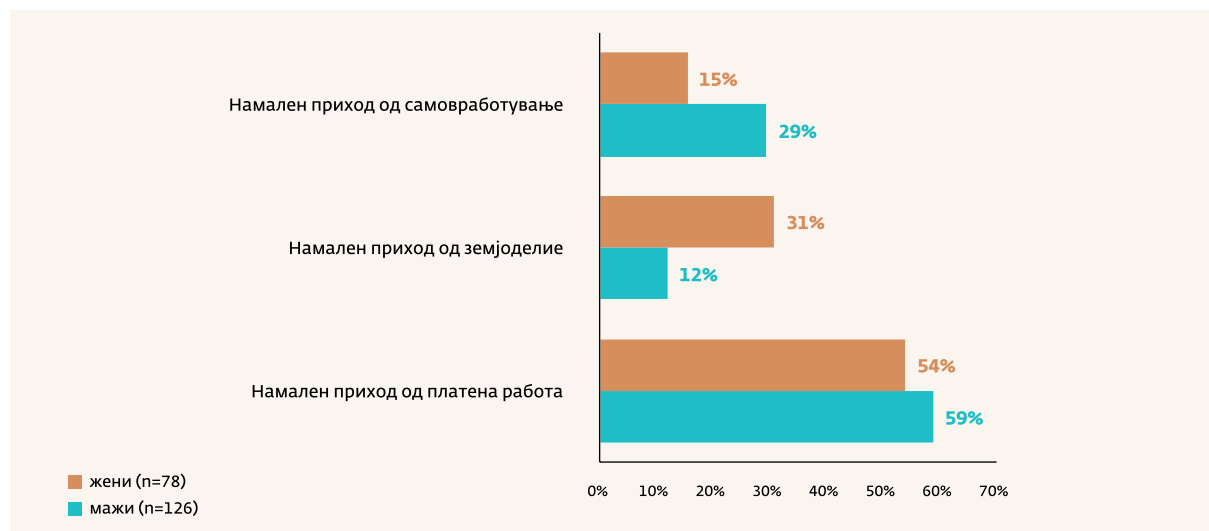
МАЖИ (n=745) (проценти)	Се зголемија	Нема промени	Се намалија	Не претставува извор на приход
Приходи од земјоделска дејност	0	6	3	91
Приходи од сопствен бизнис/хонорарна работа	0	2	5	93
Приходи од платена работа	1	36	10	53
Приходи од имот, инвестиции, заштеди	0	6	4	90
Пензии, други социјални примања	1	19	0	80
Храна од земјоделие, сточарство или риболов	0	7	1	92
Дознаки од странство	1	3	1	96
Помош од семејството/блиските (пари, храна)	0	4	1	95
Помош од Владата	0	1	0	99
Донации/помош од граѓански или други организации	0	1	0	99

Доколку се анализираат подетално лицата кои одговориле дека им се намалил приходот од платена работа (земјоделска дејност, сопствен бизнис/хонорарна работа и приход од платена работа) се забележува дека има поголема родова разлика кај приходот од земјоделие и приходот од самовработување (сопствен бизнис или хонорарна работа). Имено, жените (31 процен-

ти) значително повеќе од мажите (12 проценти) се соочиле со намалување на нивниот приход од земјоделска дејност (Графикон 8). Од друга страна пак, повеќе мажи (29 проценти) споредено со жени (15 проценти) се соочиле со намалување на приходите од самовработување/сопствен бизнис/хонорарна работа (Графикон 8).

ГРАФИКОН 8.

Сооднос на испитаници со намалени приходи од заработувачка, според пол (n=204)

Влијание на финансиската состојба на жените и мажите

Ако продолжат рестриктивните мерки, испитаниците сметаат дека најмногу би се соочиле со тешкотии во обезбедување на финансиски средства за покривање на најосновните трошоци за живот. 31 процент од испитаниците сметаат дека ќе се сочат со потешкотии во покривање на основните трошоци поврзани со секојдневно преживување како што е храната и основните хигиенски производи, и исто толкав процент на испитаници (31 процент) сметаат дека ќе им биде тешко да го покријат плаќањето на киријата и сметките за комунални услуги. Повеќе погодени се испитаниците во брак/партнерска заедница (35 проценти) споредено со испитаниците кои не се во брак/партнерска заедница (25 проценти), како и домаќинствата со три или повеќе членови (34 проценти). Исто така, во по-

неповолна положба се домаќинствата со деца (38 проценти) наспроти домаќинствата без деца (27 проценти).

Според наодите, жените споредено со мажите се во полоша финансиска состојба, особено во поглед на покривање на основните трошоци за живот (Табела 5). Една од три жени (33 проценти) смета дека ќе се соочи со тешкотии во покривање на основните трошоци поврзани со секојдневна егзистенција како што е храната и најосновните хигиенски производи, и една од три жени (33 проценти) смета дека ќе ѝ биде тешко да го покрие плаќањето на киријата и сметките за комунални услуги (Табела 5). Исто така, 21 проценти од жените наспроти 18 проценти од мажите сметаат дека ќе мораат да побараат помош од роднините и пријателите доколку се продолжи со спроведување на рестриктивните мерки како резултат на КОВИД-19.

ТАБЕЛА 5.

Влијанието на рестриктивните мерки поврзани со КОВИД-19 на финансиската состојба на жените и мажите

	ЖЕНИ (n=755) (процент)			МАЖИ (n=745) (процент)		
	Да	Не	Не знам	Да	Не	Не знам
Ќе биде тешко да продолжам да плаќам за основни трошоци (храна, вода, хигиенски производи и сл.)	33	58	9	29	61	10
Ќе биде тешко да плаќам кирија и сметки за комунални услуги	33	57	10	29	61	10
Ќе морам да престанам да користам здравствени услуги	8	81	11	9	80	11
Ќе морам да побарам помош од роднини и пријатели	21	68	11	18	69	13
Ќе морам да побарам помош од локалните власти	13	75	12	14	74	12
Ќе морам да земам кредит	8	79	13	8	79	13

Особено се значајни разликите помеѓу лицата кои живеат во урбани и рурални средини и во овој сегмент се регистрираат најголемите разлики кај жените и мажите споредено со претходно анализираните аспекти. Имено, 40 проценти од испитаниците кои живеат во рурални средини наспроти 25 проценти од испитаниците од урбани средини сметаат дека со продолжувањето на рестриктивните мерки поврзани со пандемијата тие би се соочиле со тешкотија да продолжат да плаќаат основни трошоци за храна и хигиенски производи. Исто толкав сооднос на испитаници во руралните места (40 проценти) наспроти испитаниците од урбаните места (25 проценти) сметаат дека ќе имаат потешкотија да продолжат да ги покриваат трошоците за кирија и сметките за комунални услуги. Дополнително, наодите покажуваат дека за разлика од испитаниците од урбани средини, испитаниците од руралните средини би се соочиле со повеќе тешкотии и би биле принудени да побараат помош од роднини и пријатели (26 проценти од рурална наспроти 15 проценти од урбана средина), од локалните власти (17 проценти рурална наспроти 11 проценти урбана средина), би морале да престанат да користат здравствени услуги (12 проценти рурална наспроти 7 проценти урбана средина), или би биле принудени да земат кредит (11 проценти рурална средина наспроти 7 проценти во урбана средина).

Жените од руралните средини се најранлива категорија меѓу испитаниците по однос на нивната финансиска состојба. Споредбата со жените во урбаната средина покажува дека руралните жени би се соочиле со повеќе тешкотии во плаќање на основните трошоци за храна и хигиенски производи (42 проценти од руралните жени наспроти

27 проценти кај жените од урбани средини), како и во пристапот до здравствени услуги (13 проценти од руралните жени наспроти 5 проценти кај жените во урбана средина). Исто така, наодите покажуваат дека жените од рурална средина многу повеќе би се соочиле со потребата да побараат помош од роднини/пријатели (29 проценти кај руралните жени наспроти 16 проценти кај жените од урбана средина) или да земат кредит (12 проценти од руралните жени наспроти 6 проценти кај жените од урбана средина). Дополнително, постојат родови разлики и помеѓу испитаниците од рурална средина каде жените повторно се многу поранливи споредено со мажите. 42 проценти од жените од рурална средина споредено со 37 проценти од мажите сметаат дека ќе биде тешко да ги покриваат основните трошоци за храна и хигиенски производи, додека 29 проценти од руралните жени наспроти 23 проценти од руралните мажи сметаат дека ќе мораат да побараат помош од роднини/пријатели. Овие наоди кореспондираат со официјалните податоци и извештаи за земјата кои покажуваат повисока сиромаштија, социјална ранливост и пониска отпорност на финансиски и други надворешни шокови кај лицата кои живеат во рурални средини.³²

Доколку се анализираат податоците според етничката припадност на испитаниците, се забележува дека лицата од помалите етнички заедници во земјата во поголема мера (речиси двојно повеќе) се соочуваат со тешкотии за покривање на основните трошоци за храна, кирии и комуналии, но и во пристапот до здравствени услуги и во потребата да се бара дополнителна помош од роднини и пријатели или пак од локалните власти доколку продолжат кризните мерки поврзани со КОВИД-19.

³² World Bank Group, 2018. FYR Macedonia Systematic Country Diagnostic: Seizing a Brighter Future for All. Report No 121840-MK, достапно на <https://bit.ly/3hIsWJu>; Државен завод за статистика, 2018. Анкета за приходи и услови за живеење, 2017 година, достапно на <https://bit.ly/2GqVwRR>

4.3.

Распределба на домашните обврски и активности за грижа во време на КОВИД-19

Примената на задолжителните превентивни мерки како што е изолацијата во домашни услови, работа и едукација на далечина (од дома) и минимални контакти со други лица подразбира поминување најголем дел од времето во домот/живеалиштето, сами или со останатите членови на семејството и децата, и зголемување на времето поминато на домашни активности (готвење, чистење, дезинфекција и сл.), грижа за децата или другите членови на семејството, како и зголемување на времето поминато во поддршка на децата во образовниот процес.

Распределба на часови поминати во извршување на домашна неплатена работа и грижа за децата и други лица

Наодите од анкетата покажуваат дека кај испитаниците најмногу се зголемил бројот на часови поминати во чистење и одржување на сопственото живеалиште (37 проценти), купување и набавка на неопходните намирници (36 проценти), управување со домаќинството (плаќање сметки, планирање) (31 процент) и готвење и служење оброци (29 проценти).

Наодите укажуваат на големи родови разлики во времето поминато во извршување на домашна работа и грижа за децата и други лица (Графикон 9). За разлика од мажите, кај жените зголемувањето на времето поминато во извршување на домашните активности и грижата за децата и други членови на семејството е значајно поголемо и тоа кај секоја активност, со исклучок на активностата купување и набавка на намирници (Графикон 9).

Зголемувањето на времето поминато во активности за грижа и домашни работи се поголеми кај оние кои се во брак/партнерска заедница и имаат деца. Степенот на нееднаква поделба на одговорностите во домот кога станува збор за домашна работа е илустративна и со наодите кои покажуваат дека 30 проценти од мажите вообичаено не готват, 15 проценти вообичаено не се занимаваат со активности поврзани со управување на домаќинството, а 14 проценти не се занимаваат со чистење и одржување на хигиената во сопствениот дом.

Наодите укажуваат на продлабочување на веќе постојните родови нееднакости во поглед на времето поминато во неплатена работа во домот, односно, пандемијата значајно влијаела на дополнително зголемување на времето кое жените го поминуваат во домашна работа и грижа за децата и други лица.

ГРАФИКОН 9.

Пораст на времето поминато во неплатена домашна работа и активности за грижа во време на КОВИД-19, според пол

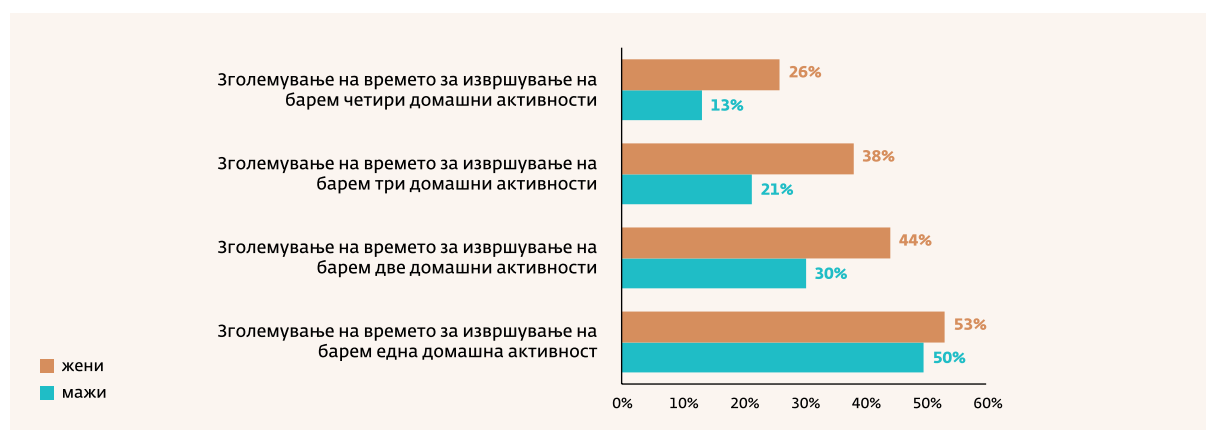

Доколку се анализираат подетално родовите нееднаквости во поглед на времето потребно за извршувањето на домашните активности како готвење, перење, чистење, управување со домаќинството и сл., наодите укажуваат дека постои пораст речиси кај сите активности и кај жените и кај мажите, но, зголемувањето е поголемо кај жените, а разликата се зголемува со порастот на бројот на домашните активности (Графикон 10). Имено, кога станува збор за пораст на времето за извршување на една домашна активност со почетокот на пандемијата, разликата кај жените и мажите е помала, односно 53 проценти кај жените и 50 про-

центи кај мажите изјавиле дека бележат пораст во времето потребно за извршување на барем една домашна активност. Но, кога бројот на домашни активности се зголемува на барем три или барем четири домашни активности, разликата меѓу жените и мажите станува позначајна и јасно изразена, каде жените речиси двојно повеќе споредено со мажите посочуваат зголемување на времето во извршување на барем три или четири домашни активности. Овој наод упатува на заклучокот дека со почетокот на пандемијата жените споредено со мажите извршуваат поголем обем и поголем број од домашните работни активности во домот.

ГРАФИКОН 10.

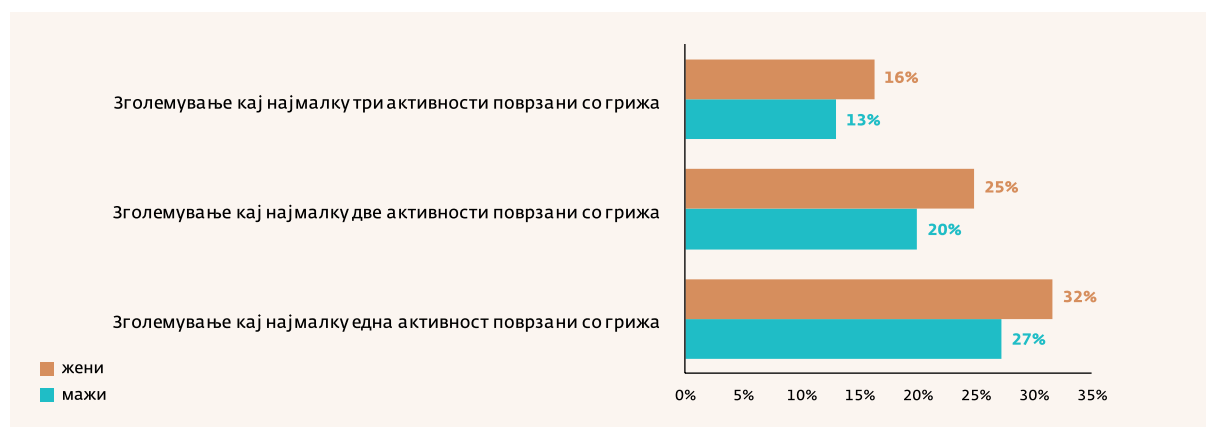
Време поминато во извршување на неплатени домашни активности, според пол

Подеталната анализа пак на родовите разлики во времето поминато во грижа за децата, поддршка во нивното образование, како и грижа и поддршка на други членови на семејството со почетокот на пандемијата, кај жените повторно има поголем пораст на времето посветено на овие активности споредено со мажите (Графикон 11). Сепак, родовиот јаз во активностите за грижа е помал споредено со родовиот јаз во домашната работа, укажувајќи дека мажите биле повеќе вклучени во активности за грижа за децата споредено со активностите поврзани со домашната работа.

ГРАФИКОН 11.

Време поминато во извршување на неплатени активности за грижа за деца и други лица, според пол

Испитаниците во урбаните средини сметаат дека со почетокот на кризата им се зголемил бројот на часови поминати во готвење, чистење и управување со домаќинството и грижа и едукација на децата, додека кај испитаниците од руралните средини поголем е порастот кај времето поминато во активности како што се носење вода и огревно дрво и помагање и грижа за стари/болни/возрасни лица или/и лица со попреченост. Овие наоди ја рефлектираат состојбата со разликите кои постојат меѓу урбаните и руралните средини во пристапот до социјална инфраструктура. Имено, во урбаните средини има поголем пристап до институции за грижа (градинки, специјализирани центри и домови за грижа на возрасни лица и лица со попреченост), има подобра патна инфраструктура и јавен транспорт, како и поголеми можности за ангажирање на платени работници/чки кои извршуваат различни домашни активности како и грижа за децата (овие работнички во најголема мера се повтор-

но жени). Ограничениот пристап до градинки во руралните средини ги принудува фамилиите со деца да се потпираат повеќе на помошта и поддршката од членовите на семејството и пошироката фамилија, роднини и пријатели. Со почетокот на пандемијата и примената на мерките за изолација, затворените институции за грижа како и губење на можностите за ангажирање на платени домашни работнички/ци влијае повеќе кај граѓаните од урбаните средини и се одразува на регистрирано зголемување на часовите поминати во активностите за грижа и домашните работи.

Наодите покажуваат родова разлика кај типот на активности кои ги извршуваат жените и мажите. Имено, жените поминуваат повеќе време на готвење, чистење, грижа и поддршка на децата и стари лица, додека мажите трошат повеќе време на купување намирници и играње со децата (Графикон 12).

ГРАФИКОН 12.

Родови разлики во порастот на активностите за грижа и домашна работа

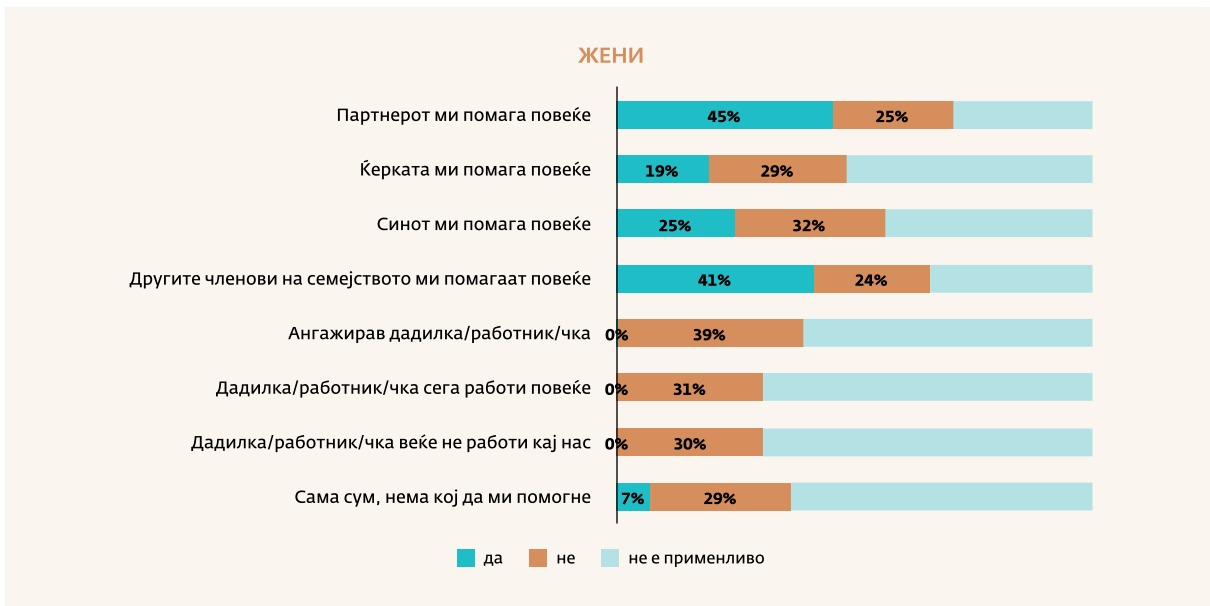
Родови улоги и одговорности во домаќинството

Според наодите од анкетата, најголемиот процент од испитаниците (46 проценти) изјавиле дека партнерката/партнерот помага повеќе во домашните работи и/или околу грижата за семејството, додека 43 проценти посочиле дека добиле поголема помош од другите членови на семејството/домаќинството.

Доколку се погледнат разликите во одговорите кај жените и мажите, кај жените е повисок процентот во поглед на помошта која ја добиваат од синовите (Графикон 13). Поголемото вклучување на синовите во извршувањето на домашните активности претставува позитивен аспект во однос на промената на традиционалните родови улоги во семејството, особено кога е дел од секојдневието на помладите генерации.

ГРАФИКОН 13.

Промени кај улогите и одговорностите во домаќинството со ширењето на КОВИД-19 (ЖЕНИ)

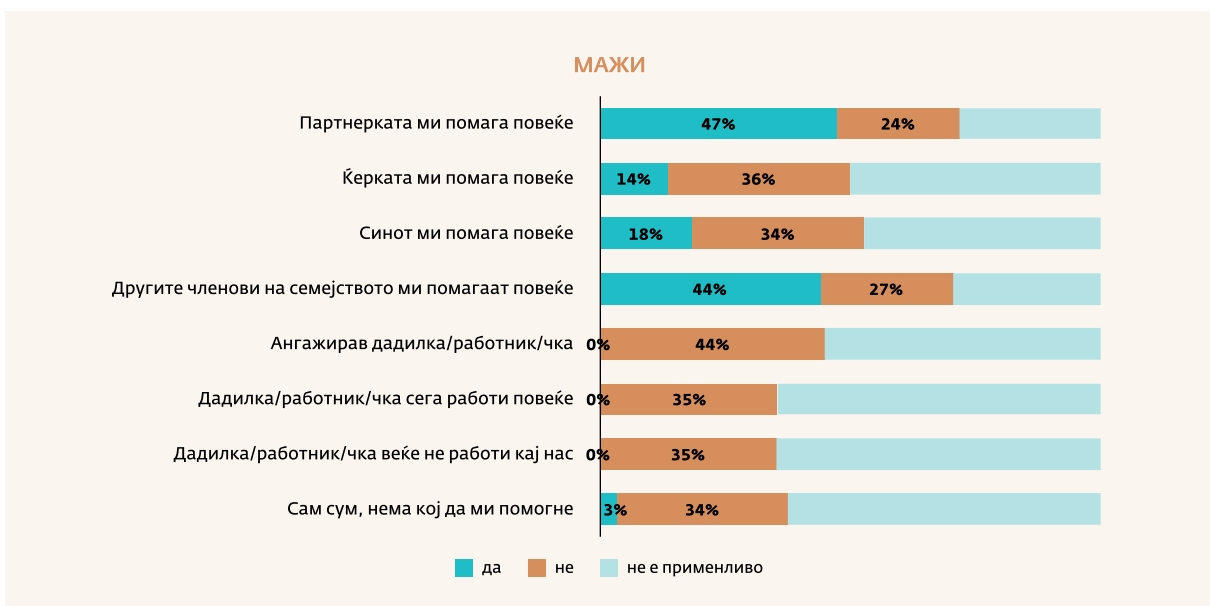

Наодите покажуваат дека повеќе жени (7 проценти) споредено со мажи (3 проценти) сметаат дека се оставени сами на себе и нема никој кој би можел да им помогне во домашните работи и грижата за семејството.

Мажите пак, во повисок процент споредено со жените, посочуваат дека помошта од нивните партнерки се зголемила со почетокот на пандемијата, како и помошта од другите членови на семејството/домаќинството (Графикон 13 и 14). Како и кај жените, со почетокот на пандемијата повеќе е нагласено зголемувањето на помошта од синовите.

ГРАФИКОН 14.

Промени кај улогите и одговорностите во домаќинството со ширењето на КОВИД-19 (МАЖИ)

Повеќе вдовци/разведени мажи (31 процент) споредено со вдовици/разведени жени (29 проценти) пријавиле зголемување на помошта од други членови од семејството во однос на домашната работа и грижата за децата. Повеќе мажи во брак/партнерска заедница (78 проценти) споредено со жени во брак/партнерска заедница (68 проценти) изјавиле дека помошта од партнерката/партнерот пораснала за време на пандемијата. Дополнително, порастот на помошта од партнерот/партнерката е поголема и за жените (58 проценти) и за мажите (73 проценти) во домаќинства со деца, споредено

со домаќинства без деца. Овие наоди покажуваат дека од своите партнерки/партнери мажите добиле повеќе помош од жените кога се во брак/партнерска заедница. Кога пак се вдовци или не се во брак/партнерство, тогаш мажите повторно добиле повеќе помош од други членови на семејството. Постојат мали родови разлики во поддршката која ја добиваат жените и мажите во домаќинства без деца. Во овие домаќинства за разлика од домаќинствата со деца, повеќе жени (38 проценти) споредено со мажи (36 проценти) пријавиле пораст на поддршката од нивните партнери.

4.4.

Пристап до основни услуги и безбедност во време на КОВИД-19

Здравствено осигурување

Најголем процент од испитаниците, 93 проценти имаат покриено здравствено осигурување и има мала разлика помеѓу жените (94 проценти) и мажите (92 проценти). Без здравствено осигурување има повеќе меѓу мажите (7 проценти) споредено со жените (5 проценти), меѓу младите (18-29 години), и лицата кои живеат во рурална средина.

Здравствени состојби и други значајни животни промени

Со почетокот на ширењето на корона вирусот во земјата и примената на мерките за заштита на територијата на целата држава, граѓани/ки/те се соочија со дополнителни предизвици по однос на пристап до услуги и зачувување на сопственото здравје и безбедност. Според наодите на истражувањето, најмногу испитаници (20 проценти) го наведуваат затворањето на училиштата и менувањето на стандардниот процес на работа на училиштата како еден од најчестите ефекти кои влијаеле на нивниот живот со почетокот на пандемијата. Ова подразбира дека студентите и родителите со деца искусиле промена во нивната дневна динамика со почетокот на пандемијата, прилагодувајќи се на образование на далечина како и зголемување

на поддршката во образовниот процес на децата. Испитаниците кои живеат во руралните средини (22 проценти) почесто го наведуваат затворањето на училиштата како влијание од кризата споредено со испитаниците во урбаните средини (19 проценти). По затворањата на училиштата, како втор важен фактор се издвојува и влијанието кое пандемијата го имала на менталното здравје на испитаниците, предизвикувајќи зголемен стрес и анксиозност (18 проценти од испитаниците). Ова е случај кај повеќе испитаници во урбаните средини (19 проценти) споредено со испитаниците во рурална средина (17 проценти). Дел од испитаниците (3 проценти) се соочиле со физичко заболување со почетокот на кризата, а 2 проценти од граѓаните се соочиле со болест на член на семејството/домаќинството. Доколку се анализираат подетално трите најчести промени кои влијаеле значајно на животот на испитаниците со почетокот на кризата, се забележува дека жените (22 проценти) повеќе од мажите (18 проценти) се изјасниле дека затворањето на училиштата и менувањето на стандардниот процес на работа на училиштата им влијаело на нивниот живот. Исто така, жените (21 проценти) повеќе споредено со мажите (15 проценти) чувствуваат негативно влијание на менталното здравје, зголемен стрес и анксиозност како резултат на пандемијата и ширењето на корона вирусот во земјата (Табела 6).

ТАБЕЛА 6.

Искуства и состојби кои влијаат на жените и мажите со почетокот на пандемијата

	Физичко заболување (проценти)		Влијание на менталното здравје (проценти)		Училиштата се затворија (проценти)	
	Жени	Маж	Жени	Маж	Жени	Маж
Да	3	3	21	15	22	18
Не	96	96	77	83	39	44
Не е применливо	1	1	2	1	35	33
Нема одговор	0	0	0	0	4	5

Зголемено влијание на менталното здравје (стрес и анксиозност) е најмногу застапено кај жените во возрастните групи 35-44 години (30 проценти) и 45-54 години (26 проценти), додека жените на возраст 55-64 години (13 проценти) се најмалку погодени споредено со останатите возрастни групи. Кај жените во брак/партнерска заедница (23 проценти) негативното влијание на менталното здравје е поголемо споредено со жените кои не се во брачна/партнерска заедница (17 проценти) и вдовиците/разведените жените (16 проценти). Кај мажите, најмногу погодени се испитаниците во возрастната група 55-64 години (23 проценти). Мажите во брак/партнерска заедница (19 проценти) чувствуваат повеќе негативни ефекти на нивното ментално здравје споредено со вдовците/разведените мажи (13 проценти) и мажите кои не се во брачна/партнерска заедница (10 проценти).

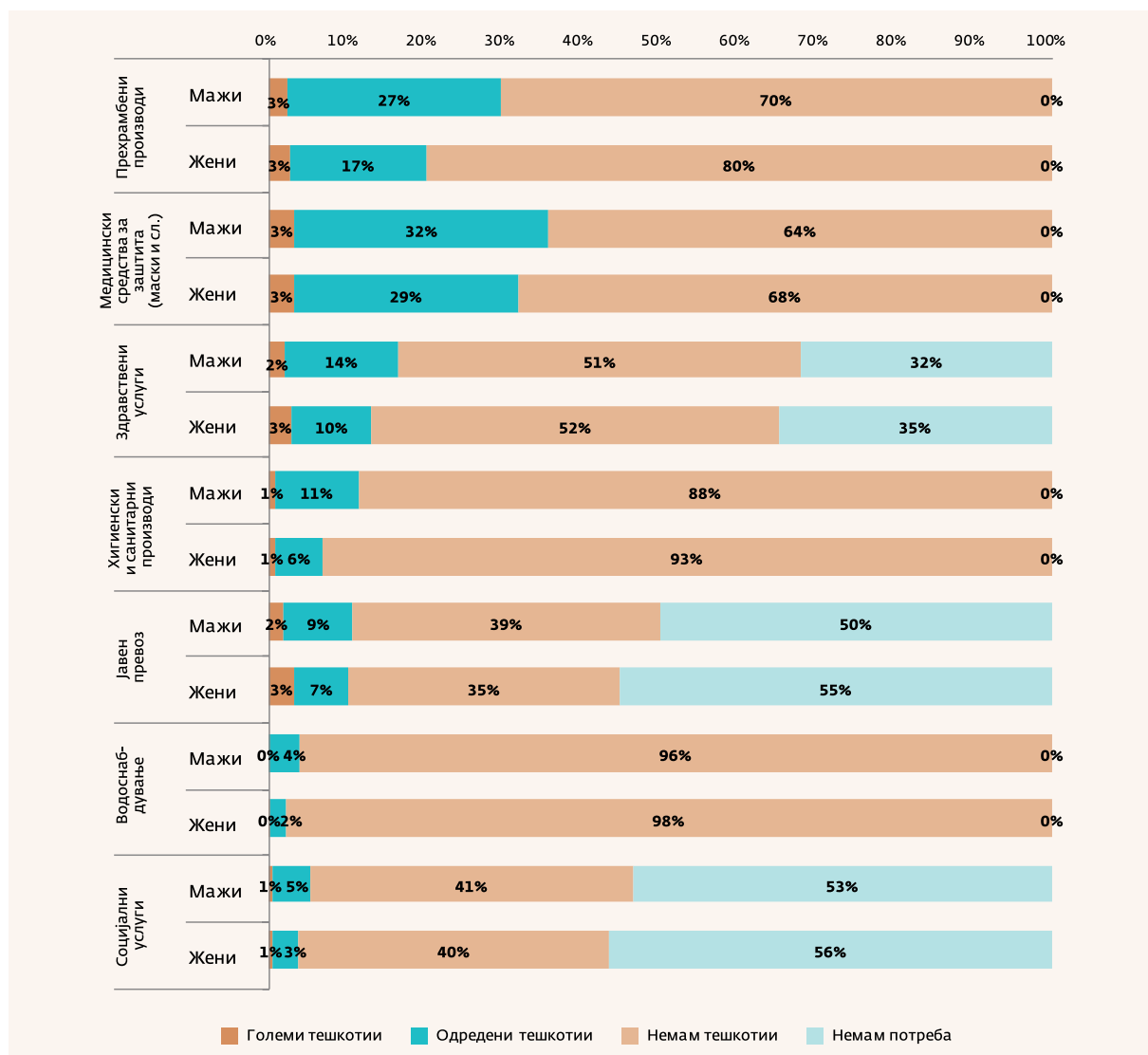
Пристап до основни услуги

Со почетокот на пандемијата граѓаните се соочија со тешкотии во пристапот до основните услуги и производи како што се прехранбените производи и нивната набавка, медицински средства за заштита (маски, ракавици, дезинфекциски средства), здравствени услуги, хигиенски и санитарни производи, јавен превоз, водоснабдување како и пристап до социјални услуги. Најголемиот процент од испитаниците сметаат дека немале тешкотии во пристапот до водоснабдување (97 проценти), хигиенски и санитарни производи (91 проценти), прехранбени производи (75 проценти) и медицински средства за лична заштита (маски, ракавици) (66 проценти). Сепак, 34 проценти од граѓани/ки/те имале големи или одредени тешкотии во пристапот до медицински средства за заштита (маски, ракавици), а 25 проценти имале големи или одредени потешкотии со пристап до прехранбени производи.

Доколку се анализира разликата во одговорите од родов аспект, мажите се тие кои во поголем процент од жените се изјасниле дека се соочиле со тешкотии во пристапот до услугите и добрата со почетокот на пандемијата (Графикон 15).

ГРАФИКОН 15.

Тешкотии во пристап до храна и основни услуги со ширењето на КОВИД-19, според пол

Поголема е разликата меѓу жените и мажите во пристапот до прехранбени производи, каде 30 проценти од мажите наспроти 20 проценти кај жените, се изјасниле дека се соочуваат со големи или одредени потешкотии. Следува пристапот до медицински средства за заштита како што се маските, ракавиците и сл., каде 35 проценти од мажите наспроти 31 проценти кај жените се изјасниле дека имаат големи или одредени потешкотии до пристапот до овие продукти клучни во заштитата од вирусот (Графикон 15).

Големи и одредени тешкотии во пристапот до храна имаат 27 проценти од испитаниците од рурална средина наспроти 23 проценти од испитаниците во урбана средина, 39 проценти од испитаниците кои живеат сами, 27 проценти од испитаниците во семејства без деца и 21 процент кај испитаниците во семејства со деца. Кај мажите, големи и одредени тешкотии во обезбедување на храна имале најчесто мажите во возрастните групи 45-54 годи-

ни (36 проценти) и 18-34 години (32 проценти), кај жените пак ова е најчесто случај кај возрастните групи 55-64 години (26 проценти) и 18-34 години (20 проценти). Големи и одредени тешкотии во пристапот до здравствени услуги за жените и мажите е најчесто во возрастните групи 45-54 години (21 процент од мажите и 15 проценти од жените) и 18-34 години (20 проценти кај мажите и 15 проценти кај жените). Поголеми тешкотии во набавка на потребните медицински средства за лична заштита имале испитаниците од урбаните средини (36 проценти), споредено со лицата од руралните места (32 проценти). Иако се помали, сепак постојат разлики во пристапот до здравствени услуги, јавен транспорт, хигиенски производи и пристап до социјални услуги за лицата од урбаните и руралните средини, каде лицата од руралните средини повеќе се соочуваат со големи или одредени потешкотии во пристапот до услуги или производите споредено со лицата од урбаните средини.

Дискриминација

Наодите од анкетата посочуваат дека најголем дел од граѓаните (92 проценти) не почувствувале пораст на каква било форма на дискриминација, предрасуди или расизам во земјата и околината во која живеат со почетокот на кризата. Иако разликата е незначителна, сепак жените во поголема мера споредено со мажите сметаат дека има пораст на дискриминацијата, предрасудите или расизмот во средината во која живеат.

Насилство врз жени и семејно насилство

ВАЖНО:

Распространетоста на насилството врз жените и семејното насилство во една земја е секогаш предизвик да се квантифицира или утврди преку пријавувањата, статистиките и мерењата, имајќи ја предвид исклучителната комплексност и сензитивност на проблемот, присутната стигма и двојната виктимизација на жртвите, недовербата во институциите, како и степенот на нормализираност на насилството врз жените во едно општество. Овој дел од извештајот дава генерален преглед на перцепциите, сознанијата и/или искуствата на испитаничките/испитаниците со семејно насилство од почетокот на пандемијата, со фокус на запознаеноста и пристапот до услугите и сервисите за поддршка во случај на насилство врз жени и семејно насилство. За детален и сеопфатен пристап во испитувањето на влијанието на пандемијата врз насилството врз жените и семејното насилство во земјата потребна е засебна длабинска анализа со посебен фокус на проблематиката.

Наодите од анкетата покажуваат дека 3 проценти од испитаниците доживеале или слушнале за некој/а кој/а доживеал/а семејно насилство со почетокот на пандемијата. Процентот е ист (3 проценти) во одговорите и кај жените и кај мажите.

Од испитаниците кои одговориле дека доживеале семејно насилство или пак чуле за други жртви на семејно насилство со почетокот на пандемија-

та, најголемиот процент (81 процент) потврдиле дека знаат каде да побараат помош или поддршка во случај самите да се изложени или се сведоци на семејно насилство. Жените во поголем процент (84 проценти) споредено со мажите (78 проценти) одговориле дека знаат каде да се обратат за помош и поддршка во случаи на семејно насилство. Сепак, 12 проценти од жените одговориле дека не знаат каде да побараат помош и тие сите живеат во урбана средина, споредено со 17 проценти кај мажите. Испитаниците во брачна/партнерска заедница (18 проценти) се помалку информирани за пристапот до помош и поддршка во случај на семејно насилство споредено со лицата кои не се во брак или партнерство (7 проценти).

Од испитаниците пак кои одговориле дека знаат каде да се обратат за помош во случај на семејно насилство, 44 проценти се изјасниле дека не се соочиле со потешкотии, а 10 проценти одговориле дека се соочиле со одредени потешкотии во пристапот до услугите за поддршка во случај на семејно насилство. Младите жени во возрастната група 18-34 години (10 проценти) повеќе се соочиле со тешкотии во пристапот до овие сервиси споредено со другите возрастни групи. Исто така, жените во оваа возрастна група во најголем број пријавиле дека не побарале помош или поддршка во случај на семејно насилство (14 проценти). Кај мажите, најмногу тешкотии во пристапот до овие сервиси имале мажите во возрастните групи 35-44 (6 проценти) и 45-54 (6 проценти). Наодите покажуваат дека 43 проценти од жените наспроти 33 проценти кај мажите не побарале помош или поддршка во случај на лично искуство со семејно насилство или пак сознание за жртви на семејно насилство со почетокот на пандемијата. Лицата кои живеат во рурална средина (17 проценти) почесто се соочуваат со одредени тешкотии во пристапот до сервиси и услуги за заштита од семејно насилство споредено со лицата од урбаните средини (7 проценти) и поретко се одлучуваат да го пријават насилството и побараат помош споредено со лицата од урбаните средини. Наодите ја рефлектираат постојната состојба во земјата во поглед на ограниченоста на пристапот до сервиси за поддршка на жртви на семејно насилство во руралните средини, како и ограничениот досег на информираност за сервисите и достапната помош и поддршка за жените жртви на насилство и семејно насилство. Овие се дел од можните фактори кои влијаат на пониското ниво на информираност и пријавување на насилство врз жени и семејно насилство во руралните средини споредено со урбаните.

4.5.

Пристап до здравствени услуги за сексуално и репродуктивно здравје на жените

Важен сегмент од здравствената заштита на жените е пристапот до здравствени услуги за сексуално и репродуктивно здравје. Искуствата на светско ниво покажуваат дека во услови на пандемија и зголемена концентрација на здравствените капацитети за справување со заразата, значително се ограничува пристапот до неопходните здравствени услуги за жените, особено за најранливите групи, а тоа се одразува со влошени исходи по однос на здравјето на жените, мајките и новороденчињата.³³ За подобар

увид во специфичните искуства на жените во пристапот до здравствени услуги со почетокот на пандемијата, посебен сет прашања се поставија само на анкетираниите испитанички (n=755).

Наодите посочуваат дека 3 проценти од жените со почетокот на кризата имале потреба од гинеколошки услуги и пренатална и постнатална грижа и при тоа не се соочиле со потешкотии во пристап до нив.

ТАБЕЛА 7.

Пристап до гинеколошки услуги, пренатална и постнатална грижа

Од почетокот на ширењето на КОВИД-19, дали сте се соочиле со тешкотии во пристапот до гинеколошки услуги и пренатална и постнатална грижа			
	Жени (n=755) (проценти)	Урбана средина (проценти)	Рурална средина (проценти)
Немам потреба од овие услуги	96	96	96
Да, но не сум се соочила со никакви тешкотии	3	4	3
Да и се соочив со одредени тешкотии	1	0	1
Да и се соочив со големи тешкотии	0	0	0

На прашањето поврзано со пристап до услуги за сексуално и репродуктивно здравје (контрацепција, советувања, проверка и третман за сексуално преносливи болести и сл.), 98 проценти од испитаничките одговориле дека немале потреба од вакви услуги со почетокот на пандемијата, а само 2 проценти се изјасниле дека имале потреба, но не се соочиле со никакви потешкотии во пристапот до овие услуги (Табела 8). Малиот процент на жени кои се изјасниле дека имале потреба од овие услуги за време на пандемијата спаѓаат во возрастната категорија од 18 до 49

години, мнозинството од нив живеат во брачна или партнерска заедница и имаат деца. Важно е да се напомене дека овие наоди ја рефлектираат состојбата на самиот почеток од пандемијата, односно во првите два месеци од почетокот на кризата. Продлабочувањето на кризата и пролонгирањето на времетраењето на пандемијата би влијаело на промена на овие резултати и зголемена потреба од здравствените услуги за жените, особено доколку се има предвид специфичноста на здравствените прегледи кои вообичаено се извршуваат на одреден временски интервал.

ТАБЕЛА 8.

Пристап до услуги за сексуално и репродуктивно здравје (контрацепција, советување и др.)

Од почетокот на ширењето на КОВИД-19, дали сте се соочиле со тешкотии во пристапот до здравствени услуги за сексуално и репродуктивно здравје (пр. контрацепција, советување)			
	Жени (n=755) (проценти)	Урбана средина (проценти)	Рурална средина (проценти)
Немам потреба од овие услуги	98	98	98
Да, но не сум се соочила со никакви тешкотии	2	2	2
Да и се соочив со одредени тешкотии	0	0	0
Да и се соочив со големи тешкотии	0	0	0

³³ United Nations, 2020. Policy brief: The Impact of COVID-19 on Women, available from <https://bit.ly/3dwxMqF>

5.

ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

5. ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

Родова анализа на кризните мерки

Наодите од анализата на владините мерки за справување со последиците од пандемијата покажуваат дека иако економските и социјалните мерки се донесени на самиот почеток на кризата и вклучуваат родово-сензитивни мерки, сепак, недостасува специфичен фокус на жените, имајќи ги предвид преткризните родови нееднаквости во економската сфера и опасноста од понатамошно продлабочување на нееднаквостите и влошување на економската положба на жените, особено ранливите групи жени. Порастот на регистрираните официјални пријави за извршено насилство врз жените и семејно насилство за време на пандемијата ги потврдија предупредувањата од граѓанските организации, институциите и меѓународните организации. Мерката за непречено пријавување на насилство во време на полициски час како и информативните кампањи на социјалните мрежи од институциите се минимум мерки преземени кои соодветствуваат на инцијалниот период на кризата. Сепак, потребна е многу посеопфатна стратегија за справување со растечкото насилство врз жените и семејното насилство во време на пандемија, особено имајќи ја предвид неизвесноста за времетраењето на кризата и потребата од примена на рестриктивни мерки за движење и изолација кои влијаат на пораст на ризикот од насилство.

Економска сигурност, вработување и егзистенција

Иако наодите укажуваат дека не постојат значајни родови разлики во поглед на обемот на работа и губењето на работните места на жените и мажите како резултат на КОВИД-19, сепак, губењето на работните места варира помеѓу возрасните групи и е највисоко меѓу жените на возраст 45-54 години и кај помладите мажи на возраст 18-34 години. Наодите покажуваат дека кризната мерка донесена од Владата која дава можност еден од вработените родители да остане дома заради грижа на дете/деца до 10 годишна возраст била искористена исклучиво од вработени жени, кои живеат во урбана средина, се во брак/партнерска заедница или самохрани мајки, со очекувано најголема искористеност во возрасната група 18-44 години.³⁴

Ваквата состојба може да има потенцијални негативни последици по вработените жени на подолг рок (доколку интензитетот на пандемијата продолжи), бидејќи може да влијае на дополнителен пораст на родово-базираната дискриминација на пазарот на труд и пораст на ризикот од губење на работните места на жените доколку има злоупотреби и недоволна институционална ефикасност во превенцијата и заштитата на правата на работничките. Дополнително, доколку пандемијата трае подолго, примената на оваа мерка исклучиво од страна на жените може да влијае на дополнително зацврстување на традиционалните родови улоги (жените примарно одговорни за грижа за децата и домашните активности-неплатена работа; мажите примарно одговорни за платена работа) и можностите за кариерниот развој на жената.

Наодите покажуваат дека повеќе жени споредено со мажи ја смениле локацијата на работа и продолжиле со работа од дома. Флексибилноста и адаптацијата на работните обврски како резултат на кризата долгорочно може да има позитивни ефекти на балансот на работата и приватниот живот доколку ваквите аранжмани се задржат и унапредат и во пост-кризниот период. Подобрување на флексибилните аранжмани за родителите (и жените и мажите) е исто така значајно и од аспект на порамномерна распределба на домашните обврски и грижата за децата, како и за намалување на дискриминација на жените на пазарот на труд, која неретко е резултат на изборот на жените да формираат семејство и имаат деца. За вистински позитивен ефект на балансот на приватниот и работниот живот, овие подобрувања не смеат да бидат на сметка на влошени социјални бенефиции, стабилност и сигурност на работните позиции.

Кризата има значајно влијание и на личните ресурси и приходи на граѓаните. Најмногу испитаници кои се соочиле со намалување на приходите има помеѓу испитаниците кои заработуваат приходи од платена работа, земјоделска дејност, или се сопственици на бизнис или хонорарни работници. Повеќе мажи од жени се соочиле со намалени приходи од заработувачка (плата, приход од земјоделие, сопствен бизнис или инвестиции). И кај жените и кај мажите од руралните средини се регистрира намалување на приходот од земјоделска дејност, но, намалувањето е повеќе изразено кај жените наспроти мажите. Споредено со мажите, жените се соочуваат повеќе со

³⁴ Влада на Република Северна Македонија, 2020. Извадок од Нацрт-записник од Петнаесеттата седница на Владата на Република Северна Македонија одржана на 10 март 2020 година, достапно на <https://bit.ly/3guYha>

намалување на приходите од пензии, социјални примања, дознаки од странство, помош од семејството/пријателите (храна, пари) и Владата. Овој наод укажува дека жените повеќе од мажите зависат од приходите од социјалните трансфери и од дознаките од странство кои ги праќаат нивните членови од семејството или роднините.

Наодите посочуваат дека жените се повеќе подложни на негативни ефекти од пандемијата, особено кога станува збор за покривање на основните трошоци за живот. Една од три жени смета дека ќе се соочи со тешкотии во покривање на основните трошоци поврзани со секојдневна егзистенција како што е храната и најосновните хигиенски производи, и една од три жени смета дека ќе ѝ биде тешко да го покрие плаќањето на киријата и сметките за комунални услуги. Дополнително, повеќе жени споредено со мажи сметаат дека доколку продолжи кризата и рестриktivните мерки тие ќе мора да побараат помош од роднини или пријатели. Жените од руралните средини се најранлива категорија меѓу испитаниците во однос на нивната финансиска состојба. Споредбата со жените во урбаната средина покажува дека руралните жени би се соочиле со повеќе тешкотии во плаќање на основните трошоци за храна и хигиенски производи, како и во пристапот до здравствени услуги. Исто така, наодите покажуваат дека жените од рурална средина многу повеќе би се соочиле со потребата да побараат помош од роднини/пријатели или да земат кредит. Дополнително, постојат родови разлики и помеѓу испитаниците од рурална средина каде повторно жените се многу поранливи споредено со мажите. Лицата од помалите етнички заедници во земјата во поголема мера би се соочиле со тешкотии за покривање на основните трошоци за храна, кирии и комуналии доколку продолжат кризните мерки поврзани со КОВИД-19.

Распределба на домашните обврски и активности за грижа

Наодите од анкетата покажуваат дека и жените и мажите се соочиле со пораст на бројот на часови поминати во извршување на неплатени домашни активности (чистење, одржување на домот, купување намирници, управување со домаќинството и готвење и служење оброци) и грижа за децата и други лица. Сепак, жените многу повеќе од мажите се соочиле со несразмерно поголем обем на неплатена домашна работа и грижа со почетокот на пандемијата, посветувајќи многу повеќе време во извршување на домашни активности, грижа и едукација на децата и грижа за други членови од семејството. Родовиот јаз во активностите за грижа е помал споредено со родовиот јаз во домашната работа, укажувајќи

дека мажите биле повеќе инволвирани во активности за грижа за децата споредено со активностите поврзани со домашната работа. Овие наоди потврдуваат дека состојбата со пандемијата уште повеќе ги влошува преткризните родови нееднаквости во поглед на неплатената работа во домот и грижата за децата кои примарно ги извршуваат жените.

Мажите добиваат повеќе помош од нивните пратнерки кога се во брак/партнерска заедница, или од други членови од фамилијата кога се вдовци или не се во брачна/партнерска заедница. Постои мала родова разлика во поддршката од партнерот во домаќинства без деца каде жените повеќе споредено со мажите испитаници потврдиле пораст на поддршката од нивниот партнер. Жените, исто така, пријавиле зголемување на помошта од синовите во извршување на домашните работи и грижата. Поголемото инволвирање на синовите во извршувањето на домашните активности претставува позитивен аспект во однос на промената на традиционалните родови улоги во семејството, особено кога станува дел од секојдневието на помладите генерации.

Пристап до основни услуги и безбедност

Жените во поголема мера споредено со мажите чувствуваат зголемен стрес и анксиозност како резултат на пандемијата, односно имаат поголемо негативно влијание на менталното здравје. Исто така, затворањето на училиштата кај жените се издвојува почесто како поголемо значајно влијание врз нивните животи, споредено со искуствата на мажите, што повторно ја рефлектира преткризната состојба во домаќинствата каде жените се примарно одговорни за грижата и поддршката во едукација на децата.

Во однос на пристапот до основни услуги и производи во текот на кризата, мажите во поголема мера споредено со жените сметаат дека условите им се отежнати со почетокот на кризата особено кога станува збор за прехранбени производи и медицински заштитни средства (маски, ракавици, средства за дезинфекција) неопходни со ширењето на пандемијата. Доколку се анализираат специфичните аспекти за жените во време на пандемија, како што е пристапот до здравствени услуги и насилството, анкетата дава индикативни наоди кои сепак е потребно да бидат земени со претпазливост имајќи ја предвид комплексноста и сензитивноста на темите, особено кога станува збор за насилството врз жените и семејното насилство. Наодите покажуваат дека во време на пандемија, речиси половина од испитаниците кои доживеале насилство или пак

имаат сознание или сведоштвото за насилство, не го пријавуваат, односно не бараат помош од соодветните институции, центри или полиција, и ова е почесто случај кај жените споредено со мажите. Дополнително, лицата кои живеат во рурална средина почесто се соочуваат со одредени потешкотии во пристапот до услугите за заштита од семејно насилство споредено со лицата од урбаните средини и поретко се одлучуваат да го пријават насилството и побараат помош споредено со лицата кои живеат во урбаните средини. Овие наоди ја рефлектираат постојната состојба во земјата во поглед на ограниченоста на пристапот до сервиси за поддршка на жртви на семејно насилство во руралните средини, како и ограничениот досег на информираност за сервисите и достапната помош и поддршка за жените жртви на насилство и семејно насилство.

Во однос на пристапот до здравствени услуги за сексуално и репродуктивно здравје за жените, наодите покажуваат дека испитаничките не се соочиле со посериозни потешкотии во пристапот. Сепак, овие наоди ја рефлектираат состојбата на терен во првите месеци од пандемијата. Продлабочувањето на кризата и пролонгирањето на времетраењето на пандемијата може да влијае на промена на овие резултати и зголемена потреба од здравствените услуги за жените, особено доколку се има предвид специфичноста на здравствените прегледи кои вообичаено се извршуваат на одреден временски интервал.

Препораки

Имајќи ги предвид наодите од истражувањето, а со цел да се ублажат негативните последици од кризата и нејзиното пролонгирано траење кое може да доведе до уште поголемо продлабочување на постојните родови нееднакости, во продолжение се издвојуваат следните препораки за креаторите на политиките:

1 Креирањето на кризни мерки и политики за справување со последиците од КОВИД-19 треба да биде засновано на родови анализи и проценки на влијанието на политиките врз жените и мажите и родовата еднаквост во земјата. Интерсекцискиот пристап и фокус на ранливите групи жени мора да биде неизоставен дел од процесот на креирање на мерките и политиките.³⁵

2 За ефикасно и сеопфатно следење на влијанието и развојот на кризата, како и влијанието на кризните мерки и политики спроведени од самите институции, неопходно е користење на постојните и креирање на дополнителни неопходни системи за собирање и споделување на родово-разделени податоци на национално и локално ниво. Особено е важно институциите да објавуваат систематични, редовни извештаи и прегледи со клучни родово-разделени индикатори во поглед на социо-економската состојба, здравството, образованието, пристапот до основните услуги, како и насилството врз жените и децата и семејното насилство. Обезбедувањето на навремени, точни и редовни родово-разделени статистики овозможува информирано креирање на политики базирано на истражувања и анализи од родова перспектива, што влијае на соодветно димензионирање на политиките и мерките и прецизно лоцирање на буџетските ресурси за поддршка на оние на кои им се најпотребни во време на криза.

3 Институциите и главните тела за справување со кризата на национално и локално ниво неопходно е да ја вклучат родовата перспектива во своето работење во секој аспект од процесот на консултирање и носење одлуки поврзани со кризните мерки и политики. Институционалните родови механизми (родовата машинерија) на национално и локално ниво одговорни за унапредување на родовата еднаквост во земјата се добра основа за вклучување на родова експертиза во

³⁵ Интерсекцискиот пристап подразбира операционализација на концептот на интерсекционалност во процесот на креирање на политиките. Вклучува препознавање на кој начин две или повеќе форми на дискриминација (по основ на род, класа, раса, етничка припадност, националност, религија и друг основ) се истовремено и неразделно меѓусебно поврзани, влијаат на нееднаквостите и меѓусебно се зајакнуваат, условени од општествените структури и односи на моќ во општествата (EIGE, <https://bit.ly/2D7EsoW>; UN Women, <https://bit.ly/3jEgxyB>).

работењето на кризните штабови. Секторот за еднакви можности на жените и мажите при Министерството за труд и социјална политика, координаторите за еднакви можности во министерствата и општините, Комисиите за еднакви можности на локално ниво, како и Интер-ресорската консултативна и советодавна група за еднакви можности на жените и мажите, како институционални механизми за унапредување на родовата еднаквост во земјата имаат капацитет и мандат да бидат соодветно вклучени во работата на Кризните штабови, комисији и тела и на тој начин да дадат придонес и да го следат вклучувањето на родовата перспектива во сите фази од процесот на креирање, спроведување и евалуација на кризните мерки и политики.

4 Формирање на советодавно тело за родова еднаквост во време на пандемија кое би служело како надворешен консултативен и советодавен механизам за институциите и главниот кризен штаб, а би обединувало претставници од академската заедница, граѓанските организации, експерти со докажана експертиза во областа на родовата еднаквост и други релевантни актери. Целта е мобилизирање на сите капацитети и вонинституционална експертиза во областа на родовата еднаквост во време на пандемија за придонес во креирање соодветни кризни политики прилагодени на различните потреби на жените и мажите во секоја област. Истовремено, ова тело ќе овозможи поголема транспарентност, координација и претставеност во процесот на креирање и носење родово одговорни политики во услови на пандемија.

5 Неопходно е итно креирање на национален кризен план за заштита и спречување на насилство врз жени и семејно насилство, кој ќе биде во согласност со одредбите и стандардите на Истанбулската конвенција и Националниот акциски план за имплементација на Истанбулската конвенција до 2023 година. Овој план јасно и детално би ги дефинирал мерките и активностите за заштита на жртвите, минимизирање на последиците и спречување на насилството врз жените и децата и семејното насилство во време на пандемија. Планот треба да опфаќа алтернативни и едноставни начини на пријавување на насилството кои соодветствуваат на кризната состојба, како и информативни и едукативни кампањи за јавноста со широк досег кој не е лимитиран само на социјалните и традиционалните медиуми. Исто така, овој документ би содржел кризен план за зголемување на постојните капацитети на специјализираните сервиси и флексибилност во адаптирање на привремени дополнителни центри за згрижување со посебни протоколи на фун-

ционирање, како надолнување на постојните капацитети за згрижување (пр. мобилизирање на хотелски капацитети, одморалишта и сл.) кои би ги земале предвид и потребите на децата во услови на пандемија.

6 Потребно е институциите да изработат прецизен план во фази со сценарија и детални протоколи за функционирање на градинките и училиштата (образовниот процес) во време на пандемија, како и план со соодветни мерки за брза адаптација во случај на враќање на мерките на изолација и ограничено движење. Ваков план би дал јасни насоки за постапување на институциите, родителите и децата во зависност од развојот на пандемијата, а со тоа би го поддржал и процесот на згрижување на децата и поддршка на учениците, без опасност од подолгорочно изолирање на жените од работниот процес. Ваквите планови мораат да ги земаат предвид различните социо-економски предуслови на семејствата и предност во згрижувањето на децата треба да имаат поранливите семејства кај кои не постојат повеќе алтернативни можности за згрижување (пр. самохрани мајки, еднородителски семејства).

7 Сите кризни мерки и политики мораат да бидат родово сензитивни, а особен фокус мора да се посвети на користењето на родово-одговорното буџетирање како алатка во креирањето на социо-економските мерки кои посебно ќе ги таргетираат жените кои се дел од неформалната економија, земјоделките, самохраните мајки (вдовици, еднородителски семејства), жртвите на насилство и семејно насилство, вработените во производствените капацитети и есенцијалните сектори изложени на постојан ризик од заразата но и ризик од губење на работните места (производствени капацитети, текстилни фабрики, продавници, маркети и сл.). Наодите покажаа дека земјоделките и жените од руралните средини се особено ранливи со почетокот на пандемијата и потребни се посебни мерки за поддршка на нивната дејност (вклучување и на земјоделките регистрирани преку Законот за пензиско и инвалидско осигурување) за намалување на ризикот од дополнително влошување на крвката економска состојба на овие жени со пролонгирањето на кризата.

8 Буџетските ребаланси на државата во време на криза потребно е да бидат родово одговорни и да се засноваат на родово анализа и проценка на ефектите врз жените и мажите, односно да ги земаат предвид специфичните потреби на жените и мажите во услови на пандемија. Жените, за разлика од мажите, во поголема мера се

потпираат на јавните услуги (здравство, образование, градинки, јавен транспорт, социјална помош и др.) и секое намалување или пренамена на буџетските средства мора да ги земе предвид овие аспекти за да се спречи продлабочување на родовите нееднаквости во време на пандемија. Ваквите пренамени и прераспределби на буџетските средства потребно е да бидат широко консултирани со претставници од академската заедница, граѓанските организации, експерти и сите релевантни чинители кои работат во областа на родовата еднаквост во земјата.

9 На среден и долг рок, инвестирањето во економијата на грижа е од приоритетна важност за справување со ефектите од здравствени кризи и пандемии и намалување на родовите нееднаквости особено во поглед на економската сфера, неплатената домашна работа и грижа, здравството и образованието. Систематско и постојано вложување во унапредување на квалитетот и сеопфатноста во пристапот до градинки и установи за нега и грижа за возрасни лица, квалитетни и достапни јавни здравствени услуги со покриеност на целата територија на земјата, како и квалитетно јавно образование ослободено од родови стереотипи и предрасуди, се предуслов за намалување на родовите нееднаквости, вклучително и социо-економските нееднаквости во секоја општествена сфера.

ПРИЛОГ 1.

Демографски карактеристики на примерокот

		Вкупно (N = 1500)	Мажи (N = 745)	Жени (N = 755)
Возрасни групи	18-34	34,1%	39,3%	29,0%
	35-44	19,9%	19,2%	20,5%
	45-54	17,3%	15,3%	19,2%
	55-64	14,5%	14,1%	15,0%
	65+ години	14,2%	12,1%	16,3%
Брачен статус	Не е во брачна/партнерска заедница	28,3%	35,7%	21,1%
	Во брачна/партнерска заедница	62,2%	59,1%	65,3%
	Во брак но, разделени	0,0%	0,0%	0,0%
	Вдовица-Вдовец/Разведен-а	9,5%	5,2%	13,6%
	Одбива да одговори	0,0%	0,0%	0,0%
Степен на образование	Без образование	2,1%	0,8%	3,3%
	Основно	12,7%	10,6%	14,8%
	Средно	58,7%	63,0%	54,4%
	Високо/Факултетско образование	26,5%	25,6%	27,4%
Место на живеење	Урбана средина	60,0%	58,4%	61,6%
	Рурална средина	40,0%	41,6%	38,4%
Националност или етничка група	Македонец/-ка	64,0%	59,7%	68,2%
	Албанец/-ка	25,0%	29,7%	20,4%
	Друга	11,0%	10,6%	11,4%

ПРИЛОГ 2.

Анкетен прашалник

Истражување: Последици од КОВИД-19 на економското зајакнување на жените и мажите

„Добро утро/добар ден. Јас сум ----- и работам за Индаго од Скопје, независна компанија за истражување на пазарот и јавното мислење. Брзото ширење на Ковид-19 го изненади светот и, во Телото на Обединетите нации за родова еднаквост и зајакнување на жените (UN Women) би сакале да видиме како изменетата ситуација влијае на жените и мажите со цел да ги поддржиме напорите за соодветно вклучување на родовите перспективи во напорите за подготвеност и одговор на КОВИД-19. Одговарањето на овој прашалник нема да Ви одземе повеќе од 15-тина минути. Сите одговори ќе бидат строго доверливи и анонимни.

Ви благодариме што се согласивте да одвоите време и да ги споделите Вашите размислувања.“

ДЕМОГРАФСКИ КАРАКТЕРИСТИКИ

П1. Пол (ЗАДОЛЖИТЕЛНО)

[Изберете еден одговор, потоа одете на СЛЕДНО]

1. Машки
2. Женски
3. Друго (ИЗБОРНО)

П2. Колку години имате? (ЗАДОЛЖИТЕЛНО)

[Внесете ја Вашата возраст во години]

__ [ГОДИНИ]

П2.1 Возрасна категорија

1. 18-29
2. 30-39
3. 40-49
4. 50-59
5. 60+

П3. Брачен статус? (ЗАДОЛЖИТЕЛНО)

[Изберете еден одговор, потоа одете на СЛЕДНО]

1. Неженет/немажена
2. Женет/мажена
3. Живеам со партнер/ка/во заедница
4. Женет/мажена но разделен/-а
5. Вдовец/вдовица
6. Разведен/-а
7. Одбива да одговори

П4. Кој е највисокиот степен на образование што го имате завршено? (ЗАДОЛЖИТЕЛНО)

[Изберете еден одговор, потоа одете на СЛЕДНО]

1. Без образование
2. Основно
3. Средно
4. Факултетско образование или еквивалентно

П5. Националност или етничка група – (ИЗБОРНО)

[Изберете еден одговор, потоа одете на СЛЕДНО]

1. Македонец/-ка
2. Албанец/-ка
3. Друга (која?) _____
4. Одбива да одговори

П6. Каде живеете/место на живеење? (ЗАДОЛЖИТЕЛНО)

[Изберете еден одговор, потоа одете на СЛЕДНО]

1. Урбано
2. Рурално

П6.1 Во која општина живеете? (ЗАДОЛЖИТЕЛНО)

[Изберете еден одговор, потоа одете на СЛЕДНО]

П7. Колку луѓе живеат со Вас? (ЗАДОЛЖИТЕЛНО)

ИНТ. Доколку испитаникот/испитаничката живее со други луѓе, замовете го/ја да НЕ СЕ БРОИ СЕБЕСИ кога ќе го кажува бројот на тие луѓе по определени возрасти

[Изберете еден одговор, потоа одете на СЛЕДНО]

0. Живеам сам/-а
1. Број на деца 0-17 _____
2. Број на возрасни 18-64 _____
3. Број на стари лица 65+ _____

П.7.1. Колку лица со попреченост живеат со Вас?

0. Ниедно
1. Број на лица со тешка попреченост _____
2. Број на лица со умерена попреченост _____

ГЛАВНИ ИЗВОРИ НА ИНФОРМАЦИИ

П8. Кој е Вашиот главен извор на информации во врска со Ковид-19 (ризичи, препорачани превентивни мерки, стратегии за справување)? (ЗАДОЛЖИТЕЛНО)

[Изберете еден одговор, потоа одете на СЛЕДНО]

1. Интернет и социјални медиуми (Фејсбук, Инстаграм, итн.)
2. Официјални веб-страници на Владата
3. Радио/весници
4. Телевизија
5. Соопштенија за јавни услуги (некомерцијални реклами или огласи наменети за информирање на јавноста)
6. Телефон (Телеграм, Вибер, Ватсап или повици)
7. Заедницата, вклучително и семејството и пријателите
8. Здравствен дом/матичен лекар
9. Невладини/граѓански организации
10. Друго
11. Не знам ништо за Ковид-19 ОДЕТЕ НА П9.

П8.1 Како би ги оцениле информациите што ги добивате во врска со Ковид-19? (ЗАДОЛЖИТЕЛНО)

[Изберете еден одговор, потоа одете на СЛЕДНО]

1. Информациите што ги добивам се јасни и ми помогнаа да се подготвам.
2. Информациите што ги добивам се јасни, но ги добив преоцна и не можев навреме да се подготвам.
3. Информациите што ги добивам се збунувачки/контрадикторни.
4. Не знам

ВРАБОТУВАЊЕ И СРЕДСТВА ЗА ЕГЗИСТЕНЦИЈА

П9. Како најсоодветно би го опишале Вашиот работен статус во текот на една типична недела пред ширењето на Ковид-19? (ЗАДОЛЖИТЕЛНО)

[Изберете еден одговор]

1. Работев за физичко лице/компанија/институција ОДЕТЕ НА П9.1
2. Имав сопствен бизнис/работев хонорарно и вработував и други луѓе ОДЕТЕ НА П9.1
3. Имав сопствен бизнис/работев хонорарно и не вработував други луѓе ОДЕТЕ НА 9.1
4. Помагав (без плата) во семеен бизнис ОДЕТЕ НА П10.
5. Не работев и не барав работа и не можев да работам ОДЕТЕ НА П10.
6. Не работев, но барав работа и можам да почнам да работам ОДЕТЕ НА П10.
7. Јас сум во пензија, пензионер ОДЕТЕ НА П10.
8. Не работев бидејќи сум редовен студент ОДЕТЕ НА П10.
9. Имам хронична здравствена состојба, повреда, попреченост ОДЕТЕ НА П10.
10. Друго, наведете _____ ОДЕТЕ НА П10.

П9.1 Од почетокот на ширењето на Ковид-19, дали се промени бројот на часови што ги поминувате на извршување на работни обврски/задачи поврзани со вашето вработување? (ЗАДОЛЖИТЕЛНО)

[Изберете еден одговор]

1. Се зголеми
2. Нема промени/остана ист
3. Се намали, но не останав без работа
4. Останав без работа ОДЕТЕ НА П10.
5. Заради грижа за малолетно дете, не работам, но не останав без работа
6. Заради хронично заболување, не работам, но не останав без работа
7. Не знам

[СЛЕДНИТЕ ПРАШАЊА 9.2-9.4 СЕ ПОСТАВУВААТ САМО АКО П9. == 1]

П9.2 Дали од почетокот на ширењето на Ковид-19 Ви е наложено да земете отсуство? (ЗАДОЛЖИТЕЛНО)

[Изберете еден одговор]

1. Да, целосно платено отсуство
2. Да, делумно платено отсуство
3. Да, неплатено отсуство
4. Не, не сум зел/-а отсуство
5. Немам право на отсуство/не важи за мене
6. Не знам

П9.3. Дали Вашиот работодавач Ви ги плаќа придонесите за пензиско осигурување? (ЗАДОЛЖИТЕЛНО)

[Изберете еден одговор, потоа одете на СЛЕДНО]

1. Да
2. Не
3. Не знам

П9.4 Дали од почетокот на ширењето на Ковид-19 има промени во Вашето вообичаено место на работа?

[Изберете еден одговор] – (ИЗБОРНО)

1. Да, работев надвор од дома, а сега работам од дома
2. Да, работев надвор од дома и сега сè уште работам надвор од мојот дом
3. Не, сè уште работам од дома како и претходно
4. Да, работев претходно дома, а сега работам надвор од дома

П9.5 Доколку не работите барем две (2) недели поради коронавирусот, што би се случило со Вашата заработувачка? – (ИЗБОРНО)

[Изберете еден одговор, потоа одете на СЛЕДНО]

1. Веројатно би продолжил/-а да примам цела плата
2. Веројатно би продолжил/-а да примам делумна плата
3. Веројатно не би примал/-а плата
4. Не знам

[СЛЕДНИТЕ ПРАШАЊА СЕ ПОСТАВУВААТ САМО АКО П9. == 2 ИЛИ 3]

П9.6 Дали Вашиот бизнис е официјално регистриран? (ИЗБОРНО)

[Изберете еден одговор]

1. Да
2. Не
3. Не знам

П9.7 Како е засегнат Вашиот бизнис од ширењето на Ковид-19? (ЗАДОЛЖИТЕЛНО)

[Изберете еден одговор]

1. Истото позитивно влијаеше на нашиот бизнис
2. Истото негативно влијаеше на нашиот бизнис
3. Нашиот бизнис не беше воопшто засегнат
4. Целосно престанавме да работиме заради корона вирусот

[СЛЕДНИТЕ ПРАШАЊА СЕ ПОСТАВУВААТ НА СИТЕ ИСПИТАНИЦИ]

П10. Дали во моментот сте покриени со некоја форма на здравствено осигурување? (ЗАДОЛЖИТЕЛНО)

[Изберете еден одговор, потоа одете на СЛЕДНО]

1. Покриен/-а сум со здравствено осигурување
2. Не сум покриен/-а сум со здравствено осигурување
3. Не знам

П11. Дали примате некакви надоместоци во случај на невработеност и/или некаква парична помош од Владата или општината од почетокот на ширењето на Ковид-19? (Пр. надоместоци од Завод за вработување, надоместоци за изгубена работа, технолошки вишок, и сл.) (ЗАДОЛЖИТЕЛНО)

[Изберете еден одговор, потоа одете на СЛЕДНО]

1. Да
2. Не
3. Не знам

П12. Дали добивате некаква непарична помош од Владата и/или општината од почетокот на ширењето на Ковид-19? (ЗАДОЛЖИТЕЛНО)

(можни се повеќе одговори)

1. Да, храна
2. Да, средства за превенција (ракавици, маски, средства за дезинфекција на раце, итн.)
3. Да, средства за лична хигиена (средства за менструална хигиена, пелени за бебиња итн.)
4. Не
5. Не знам

П12.1 Дали добивате некаква непарична помош од невладини/граѓански организации или други непрофитни организации? (можни се повеќе одговори) – (ИЗБОРНО)

1. Да, храна
2. Да, средства за превенција (ракавици, маски, средства за дезинфекција на раце, итн.)
3. Да, средства за лична хигиена (средства за менструална хигиена, пелени за бебиња итн.)
4. Не
5. Не знам

П13. На кој начин се засегнати секој од следните ВАШИ ЛИЧНИ ресурси/можни извори на приходи како резултат на Ковид-19? АНК. Ве молиме одберете ја соодветната опција. (ЗАДОЛЖИТЕЛНО)

	Означете го соодветното поле со ✓			
	Се зголемија	Нема промени	Се намалија	Не претставува мој извор на приходи
1. Приходи/заработка од земјоделска дејност				
2. Приходи/заработка од сопствен бизнис/семеен бизнис/ хонорарна работа				
3. Приходи/заработка од платена работа				
4. Приходи од имот, инвестиции или заштеди (ИЗБОРНО)				
5. Пензии, други социјални примања				
6. Храна од земјоделство, сточарство или риболов				
7. Пари добиени од луѓе кои живеат во странство				
8. Помош од семејството/ пријателите во земјата (пари, храна, итн.)				
9. Помош од Владата				
10. Помош/донации од невладини организации или други организации				

РАСПРЕДЕЛБА НА ДОМАШНИТЕ РАБОТИ

П14. Дали се промени бројот на часови/времето поминати во извршување на следниве активности како резултат на Ковид-19? (ЗАДОЛЖИТЕЛНО)

	Означете го соодветното поле со ✓				
	Обично не го правам тоа	Се зголеми	Нема промени	Се намали	Не е применливо
1. Готвење и послужување оброци					
2. Чистење и одржување на сопственото живеалиште и средината (на пр. средување на облеката, домаќинството)					
3. Управување со домаќинството (на пр. плаќање сметки)					
4. Купување за моето семејство/ член на домаќинството					
5. Носење вода/огревно дрво/огрев					
6. Играње, разговарање и читање на децата					
7. Подучување, настава и обука на децата					
8. Грижа за децата, вклучително хранење, чистење, физичка грижа					
9. Помагање на стари/болни/возрасни лица со попреченост со медицинска грижа, хранење, чистење, физичка грижа					
10. Емоционална поддршка на возрасни членови на семејството					
11. Грижа за домашно милениче/животни					

П15. На која активност поминувате најмногу време од почетокот на ширењето на Ковид-19? (ЗАДОЛЖИТЕЛНО)

[Изберете еден одговор, потоа одете на СЛЕДНО]

1. Готвење и послужување оброци
2. Чистење и одржување на сопственото живеалиште и средината (на пр. средување на облеката, домаќинството)
3. Управување со домаќинството (на пр. плаќање сметки)
4. Купување за моето семејство/ член на домаќинството
5. Носење вода/огревно дрво/огрев
6. Играње, разговарање и читање на децата
7. Подучување, настава и обука на децата
8. Грижа за децата, вклучително хранење, чистење, физичка грижа
9. Помагање на стари/болни/возрасни лица со попреченост со медицинска грижа, хранење, чистење, физичка грижа
10. Емоционална поддршка на возрасни членови на семејството
11. Грижа за домашно милениче

П16. Дали ширењето на Ковид-19 влијае на улогите и одговорностите во домаќинството? (ЗАДОЛЖИТЕЛНО)

	Означете го соодветното поле со ✓		
	Да	Не	Не е применливо
1. Мојот/ата партнер/ка ми помага повеќе во домашните работи и/или грижата за семејството			
2. Мојата ќерка/-и ми помага повеќе во домашните работи и/или грижата за семејството			
3. Мојот син/-ови ми помага повеќе во домашните работи и/или грижата за семејството			
4. Другите членови на семејството/домаќинството ми помагаат повеќе во домашните работи и/или грижата за семејството			
5. Ангажирал работник/работничка во домаќинството/ дадилка/ негувателка			
6. Работникот/работничката во домаќинството/ дадилката/ негувателката сега работи повеќе часови кај нас			
7. Работникот/работничката во домаќинството/ дадилката/ негувателката веќе не работи кај нас			
8. Сам/-а сум, сега никој не може да ми помогне во домашните работи и грижата за семејството			

ПРИСТАП ДО ОСНОВНИ УСЛУГИ И БЕЗБЕДНОСТ

П17. Дали Вие (лично) доживеавте нешто од следново за време на кризата настаната како резултат на Ковид-19: (ЗАДОЛЖИТЕЛНО)

	Означете го соодветното поле со ✓			
	Да	Не	Не е применливо	Одбива да одговори
1. Физичко заболување				
2. Болест на член на семејството/домаќинството				
3. Смрт на член на семејството/домаќинството				
4. Влијание врз психолошкото/ менталното/ емоционалното здравје (на пр. стрес, анксиозност, итн.)				
5. Миграција/преселба во различна географска област во рамките на истата земја				
6. Неодамна се вратив од странство				
7. Училиштето на децата се затвори или ја намали работата (ИЗБОРНО)				

П18. Како резултат на Ковид-19, дали Вие (лично) се соочивте со тешкотии во пристапот до основните услуги: (ЗАДОЛЖИТЕЛНО)

	Означете го соодветното поле со ✓			
	Големи тешкотии	Одредени тешкотии	Немам тешкотии	Немам потреба
1. Прехранбени производи/залихи				
2. Медицински средства за лична заштита (маски, ракавици и тн.)				
3. Здравствени услуги/ помош за себе и/или за член на семејството				
4. Хигиенски и санитарни производи (сапун, таблети за третман на вода, производи за менструална хигиена)				
5. Јавен превоз				
6. Водоснабдување				
7. Купување прехранбени производи				
8. Социјални услуги/ помош за себе и/или за член на семејството				

П19. Ако продолжат рестриктивните мерки поврзани со ширењето на Ковид-19, што најверојатно ќе се случи со Вашата финансиска состојба? (ЗАДОЛЖИТЕЛНО)

	Означете го соодветното поле со ✓		
	Да	Не	Не знае
1. Ќе биде тешко да продолжам да плаќам за основните трошоци (храна, хигиенски производи, итн.)			
2. Ќе биде тешко да плаќам кирија и сметки за комунални услуги			
3. Ќе морам да престанам да користам здравствени услуги/ помош			
4. Ќе морам да побарам помош од роднини и пријатели			
5. Ќе морам да побарам помош од локалните власти			
6. Ќе морам да земам кредит			

П20. Дали сте почувствувале пораст/зголемување на каква било форма на дискриминација, предрасуди или расизам во земјата/подрачјето во кое живеете по почетокот на ширењето на Ковид-19? – (ИЗБОРНО)

1. Да
2. Не
3. Не знам
4. Одбива да одговори

П21. Дали лично сте доживеале, или дали сте слушнале за некој кој доживеал семејно насилство од почетокот на ширењето на Ковид-19? - (ЗАДОЛЖИТЕЛНО)

1. Да ОДИ НА П21.1
2. Не
3. Не знам
4. Одбива да одговори

П21.1 Дали знаете каде да побарате помош или поддршка во случај некој да е изложен на семејно насилство, како на пр. телефонска линија, психолошка помош или помош од полицијата? - (ЗАДОЛЖИТЕЛНО)

1. Да ОДИ НА П21.2
2. Не
3. Не знам
4. Одбива да одговори

П21.2 Дали сте се соочиле со тешкотии во пристапот до овие услуги во текот на епидемијата на Ковид-19?

[Изберете еден одговор, потоа одете на СЛЕДНО] - (ИЗБОРНО)

1. Не сум се соочил/-а со никакви тешкотии
2. Се соочив со одредени тешкотии
3. Се соочив со големи тешкотии
4. Не сум побарал/а
5. Не знам
6. Одбива да одговори

[СЛЕДНИТЕ ПРАШАЊА СЕ ПОСТАВУВААТ САМО НА ЖЕНИ]

П22. Од почетокот на ширењето на Ковид-19, дали Вие лично сте се соочиле со тешкотии во пристапот до следниве услуги за сексуално и репродуктивно здравје: (ЗАДОЛЖИТЕЛНО)

[Изберете еден одговор, потоа одете на СЛЕДНО]

а) Здравствени услуги за мајки (пренатални и постнатални услуги за жени)

1. Немам потреба од вакви услуги
2. Да, но не сум се соочила со никакви тешкотии
3. Да, и се соочив со одредени тешкотии
4. Да, и се соочив со големи тешкотии
5. Одбива да одговори

б) Услуги за планирање на семејството (услуги за контрацепција, зачнување/проблеми со неплодност, советување, сексуално преносливи болести)

1. Немам потреба од вакви услуги
2. Да, но не сум се соочил/а со никакви тешкотии
3. Да, и се соочив со одредени тешкотии
4. Да, и се соочив со големи тешкотии
5. Одбива да одговори

П23. Дали сте...- САМО ЗА ИСТРАЖУВАЊЕ ПРЕКУ МОБИЛЕН ТЕЛЕФОН

[Изберете еден одговор, потоа одете на КРАЈ]

1. Регистрираниот сопственик на овој мобилен телефон КРАЈ
2. Еден од корисниците на телефонот што е регистриран на нечие друго име КРАЈ

КРАЈ: ВИ БЛАГОДАРИМЕ! Ако сакате да ги видите резултатите од истражувањето за неколку недели, погледнете на: <https://data.unwomen.org/>

ЧУВАЈТЕ СЕ!

UN Women North Macedonia

Blvd. VMRO 7/10, Skopje, North Macedonia

<http://northmacedonia.unwomen.org>

www.facebook.com/unwomenskopje